ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ

Βρυξέλλες, 14.01.2002
COM(2002) 2 τελικό

ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

Αξιολόγηση των επιπτώσεων στον τομέα της βασικής έρευνας για τη γενετική μηχανική λόγω μη δημοσίευσης ή καθυστερημένης δημοσίευσης εργασιών σχετικά με αντικείμενο το οποίο θα μπορούσε να κατοχυρωθεί με δίπλωμα ευρεσιτεχνίας, όπως ορίζεται στο άρθρο 16, στοιχείο β), της οδηγίας 98/44/ΕΚ για την έννομη προστασία των βιοτεχνολογικών εφευρέσεων

[SEC(2002) 50]

ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ
ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

Αξιολόγηση των επιπτώσεων στον τομέα της βασικής έρευνας για τη γενετική μηχανική λόγω μη δημοσίευσης ή καθυστερημένης δημοσίευσης εργασιών σχετικά με αντικείμενο το οποίο θα μπορούσε να κατοχυρωθεί με δίπλωμα ευρεσιτεχνίας, όπως ορίζεται στο άρθρο 16, στοιχείο β), της οδηγίας 98/44/ΕΚ για την έννομη προστασία των βιοτεχνολογικών εφευρέσεων

(Κείμενο που παρουσιάζει ενδιαφέρον για τον ΕΟΧ)

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΣΥΝΟΠΤΙΚΉ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ 4

ΕΙΣΑΓΩΓΗ 6

1. Βιοτεχνολογία και γονιδιωματικη 7

1.1. Βιοτεχνολογία και γονιδιωματική – μια πρωτοποριακή τεχνολογία της τρίτης χιλιετίας 7

1.2. Προώθηση της γνωστικής βάσης και της ανταγωνιστικότητας της βιομηχανίας 7

1.3. Η ανάπτυξη της βασικής έρευνας στον τομέα της γενετικής μηχανικής: στατιστικά στοιχεία για τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας και τις επιστημονικές δημοσιεύσεις 8

2. Ο ρολοσ των επιστημονικων δημοσιευσεων και των διπλωματων ευρεσιτεχνιασ 9

2.1. Διαφορετικές στρατηγικές για την πνευματική ιδιοκτησία: δημοσίευση – δίπλωμα ευρεσιτεχνίας - αποσιώπηση 9

2.2. Προστασία δημιουργικών εφευρέσεων και διάδοση των γνώσεων – οι δύο στόχοι του συστήματος διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας 10

2.3. Ο ρόλος των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας στην εμπορία δημοσίως χρηματοδοτούμενης έρευνας 10

2.4. Ενδεχόμενες συγκρούσεις μεταξύ στρατηγικών "δημοσίευσης" και "κατοχύρωσης με δίπλωμα ευρεσιτεχνίας" 11

2.5. Η κατοχύρωση μέσω διπλώματος ευρεσιτεχνίας καθυστερεί τις επιστημονικές δημοσιεύσεις; 12

3. Κατοχυρωση μεσω διπλωματοσ ευρεσιτεχνιασ και καθυστερηση επιστημονικων δημοσιευσεων – αποτελεσματα σφυγμομετρησησ 12

3.1. Ερωτηματολόγιο – στοχοθετημένο κοινό και απαντήσεις 12

3.2. Στατιστική ανάλυση των απαντήσεων της σφυγμομέτρησης 13

3.2.1. Καθυστέρηση δημοσίευσης με αντικείμενο κατοχυρώσιμο με δίπλωμα ευρεσιτεχνίας 13

3.2.2. Μέτρα για την αποφυγή καθυστερήσεων 14
3.2.3. Πρόσθετα αποτελέσματα 16
3.2.4. Συνοπτική παρουσίαση σχολίων των απαντώντων 17
4. Μετρα για την αποφυγη καθυστερησεων στισ δημοσιευσεισ 18
4.1. Η περίοδος χάριτος 18
4.1.1. Πιθανά πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα της περιόδου χάριτος – Αποτελέσματα ακρόασης της ΕΚ 18
4.1.2. Απόψεις εμπειρογνωμόνων υπέρ και κατά της περιόδου χάριτος 18
4.1.3. Οι εργασίες που αναλαμβάνονται υπό την αιγίδα του ΠΟΠΙ (Παγκόσμια Οργάνωση Πνευματικής Ιδιοκτησίας) 22
4.2. Η προσωρινή αίτηση διπλώματος ευρεσιτεχνίας 22
4.3. Δράσεις στήριξης και ευαισθητοποίησης, ιδίως για δημόσιους ερευνητές 23
4.4. Νομικό πλαίσιο, κανονιστικές ρυθμίσεις και άλλες πολιτικές σχετικά με τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας 24
5. Συνοπτικη παρουσιαση και συμπερασματα 25

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

Η παρούσα έκθεση εκπονήθηκε δυνάμει του άρθρου 16, στοιχείο β), της οδηγίας 98/44/ΕΚ για την έννομη προστασία των βιοτεχνολογικών εφευρέσεων, σύμφωνα με το οποίο η Επιτροπή πρέπει να διαβιβάζει "εντός προθεσμίας δύο ετών μετά την έναρξη ισχύος της [εν λόγω] οδηγίας, έκθεση που αποσκοπεί στην αξιολόγηση των επιπτώσεων στον τομέα της βασικής έρευνας για τη γενετική μηχανική λόγω μη δημοσίευσης ή καθυστερημένης δημοσίευσης εργασιών σχετικά με αντικείμενο το οποίο θα μπορούσε να κατοχυρωθεί με δίπλωμα ευρεσιτεχνίας".

Το Συμβούλιο της Στοκχόλμης αναγνώρισε τη βιοτεχνολογία, και ειδικότερα τη γενετική μηχανική, ως νέα πρωτοποριακή τεχνολογία. Την τελευταία δεκαετία, στις χώρες του ΟΟΣΑ ο αριθμός εκδόσεων στον τομέα της βιοτεχνολογίας υπερδιπλασιάστηκε. Κατά την ίδια περίοδο, οι αιτήσεις για τη χορήγηση διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας στον κλάδο της βιοτεχνολογίας οι οποίες υποβλήθηκαν στην Υπηρεσία εμπορικών σημάτων και διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας των ΗΠΑ και στο Ευρωπαϊκό Γραφείο Διπλωμάτων Ευρεσιτεχνίας παρουσίασαν μέση αύξηση κατά 13-15% ανά έτος, έναντι της συνολικής ετήσιας αύξησης ύψους μόνο 5%.

Ερευνητικά ιδρύματα, πανεπιστήμια και μικρές βιοτεχνολογικές επιχειρήσεις, που προωθούν σημαντικά την καινοτομία στον τομέα των βιολογικών επιστημών, ενδέχεται να θελήσουν να υποβάλουν αίτηση για τη χορήγηση διπλώματος ευρεσιτεχνίας, αλλά ταυτόχρονα να επιθυμούν να αποκαλύψουν το συντομότερο δυνατό τα αποτελέσματα των ερευνών τους στην επιστημονική κοινότητα και/ή στους επενδυτές. Οι αντικρουόμενες στρατηγικές "προστασίας" και "δημοσίευσης" μπορεί να καθυστερήσουν την ανακοίνωση επιστημονικών αποτελεσμάτων και να παρεμποδίσουν την ταχεία διάδοση της επιστημονικής γνώσης, επιβραδύνοντας, ως εκ τούτου, την επιστημονική πρόοδο. Από την άλλη πλευρά, το σύστημα διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας διασφαλίζει τη δημοσιοποίηση αποτελεσμάτων που, διαφορετικά, θα ήταν δυνατόν να αποσιωπηθούν.

Διενεργήθηκε σφυγμομέτρηση μεταξύ δημόσιων και ιδιωτικών ερευνητών και ιδρυμάτων που δραστηριοποιούνται στον τομέα της βιομηχανικής και δημόσιας έρευνας, καθώς και μεταξύ φορέων που ασχολούνται με ζητήματα δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας (π.χ., πληρεξούσιοι διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας), προκειμένου να διερευνηθεί το θέμα της καθυστέρησης των δημοσιεύσεων. Τα βασικότερα αποτελέσματα της εν λόγω σφυγμομέτρησης είναι τα ακόλουθα:

- μόνο ένα μικρό ποσοστό ερευνητών και φορέων αντιμετωπίζουν πράγματι σημαντικές καθυστερήσεις όσον αφορά τη δημοσίευση ερευνητικών αποτελεσμάτων που αποτελούν αντικείμενο αίτησης για τη χορήγηση διπλώματος ευρεσιτεχνίας· το ποσοστό αυτό, μάλιστα, είναι εξαιρετικά χαμηλό για τους πλέον πεπειραμένους χρήστες (10%) και ιδιαίτερα υψηλό για τους λιγότερο πεπειραμένους χρήστες του συστήματος διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας (40%)·

- ο τομέας της δημόσιας έρευνας υποστηρίζει ένθερμα την εφαρμογή περιόδου χάριτος, ενώ οι μεγάλες εταιρείες αντιτίθενται σθεναρά σε αυτό το ενδεχόμενο· στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις παρατηρούνται και οι δύο τάσεις. Δεν υπάρχει σαφής τοποθέτηση μεταξύ των πληρεξουσίων για διπλώματα ευρεσιτεχνίας, γεγονός που αντικατοπτρίζει την πολυμορφία των πελατών τους·

- η δυνατότητα υποβολής προσωρινής αίτησης για τη χορήγηση διπλώματος ευρεσιτεχνίας προσλαμβάνει επίσης ιδιαίτερη σημασία, τόσο για τον βιομηχανικό όσο και για τον ακαδημαϊκό κόσμο, ενώ το στοιχείο αυτό έχει, εύλογα, ελάχιστη αξία για τους πληρεξουσίους διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας. Οι ακαδημαϊκοί ερευνητές θεωρούν σημαντική την υποστήριξη της υποβολής αιτήσεων για τη χορήγηση διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, ενώ ο βιομηχανικός κλάδος και οι πληρεξούσιοι διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας εκτιμούν ότι οι δράσεις ευαισθητοποίησης έχουν αρκετή αξία.

Η σφυγμομέτρηση επιβεβαιώνει, αφενός, τις θέσεις του ακαδημαϊκού και του βιομηχανικού κόσμου ως προς την ενδεχόμενη εφαρμογή περιόδου χάριτος, οι οποίες παρουσιάστηκαν κατά την ακρόαση σχετικά με την περίοδο χάριτος που διοργανώθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή τον Οκτώβριο του 1998 και, αφετέρου, τις απόψεις εμπειρογνωμόνων οι οποίες δημοσιεύθηκαν προσφάτως στον ιστοχώρο του Ευρωπαϊκού Γραφείου Διπλωμάτων Ευρεσιτεχνίας (ΕΓΔΕ).

Παρά τις μελέτες που πραγματοποιήθηκαν, δεν υπάρχουν διαθέσιμα αριθμητικά στοιχεία που να αξιολογούν ποσοτικά τις οικονομικές συνέπειες στη βιομηχανία ή τα οποία να αποτιμούν, σε πρακτικούς όρους, την αξία που προσλαμβάνει η εφαρμογή περιόδου χάριτος για την ακαδημαϊκή κοινότητα. Μεταξύ των κρατών μελών της Παγκόσμιας Οργάνωσης Πνευματικής Ιδιοκτησίας (ΠΟΠΙ) έχουν αναπτυχθεί διαφορετικές αντιλήψεις ως προς την "περίοδο χάριτος" (π.χ., στις ΗΠΑ και στην Ιαπωνία), οι οποίες πρέπει να διερευνηθούν σχολαστικά όσον αφορά την ισορροπία που παρέχουν μεταξύ των συμφερόντων του ακαδημαϊκού και του βιομηχανικού κλάδου. Η αντίληψη των ΗΠΑ για την "περίοδο χάριτος", σε συνδυασμό με το σύστημα "πρώτος εφευρέτης", θεωρείται ότι παρέχει τη μέγιστη "έλλειψη ασφάλειας δικαίου" και δεν πρέπει να λειτουργεί ως παράδειγμα "βέλτιστης πρακτικής". Δεδομένης της εντεινόμενης διεθνοποίησης της έρευνας, τόσο του δημόσιου όσο και του ιδιωτικού τομέα, και του σημαντικού ρόλου που διαδραματίζουν για την καινοτομία, καθώς και του γεγονότος ότι ο τομέας της δημόσιας έρευνας έχει καταστεί περισσότερο έμπειρος και σημαντικός χρήστης του συστήματος διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, πρέπει να εξεταστεί το ενδεχόμενο καταβολής προσπαθειών προκειμένου να καθοριστεί και να εναρμονιστεί η έννοια της "περιόδου χάριτος". Ωστόσο, η έννοια αυτή θα λειτουργήσει σε παγκόσμιο επίπεδο μόνο εάν παράσχει "ασφάλεια δικαίου", το οποίο αποτελεί το κυριότερο μέλημα των βιομηχανικών χρηστών του συστήματος διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας. Τούτο πρέπει να ληφθεί υπόψη από τη Μόνιμη Επιτροπή για το Δίκαιο περί Διπλωμάτων Ευρεσιτεχνίας του ΠΟΠΙ κατά τη διάρκεια των συνομιλιών που διεξάγονται σχετικά με την πιθανή εφαρμογή περιόδου χάριτος.

Οι συνθήκες-πλαίσιο πρέπει να βελτιωθούν περαιτέρω, ώστε να διευκολυνθεί η χρήση του συστήματος διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας από την ακαδημαϊκή κοινότητα και τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ). Οι συνθήκες αυτές πρέπει να καλύπτουν, μεταξύ άλλων, τα εξής:

- την εισαγωγή προσωρινής αίτησης για τη χορήγηση διπλώματος ευρεσιτεχνίας σε όλα τα κράτη μέλη, σύμφωνα με το άρθρο 5 της συνθήκης για το δίκαιο περί διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, που εγκρίθηκε στη Γενεύη στις 2 Ιουνίου 2000·

- παροχή στήριξης και πληροφοριών στα πανεπιστήμια και στις ΜΜΕ για την ορθή χρήση του συστήματος διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας και για τη στρατηγική χρήση των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας, καθώς και σχετικής εκπαίδευσης και επιμόρφωσης·

- ένα απλό και οικονομικά αποδοτικό σύστημα διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, όπως θα προκύψει από το προτεινόμενο κοινοτικό δίπλωμα ευρεσιτεχνίας.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η οδηγία 98/44/ΕΚ για την έννομη προστασία των βιοτεχνολογικών εφευρέσεων[1] εγκρίθηκε από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο στις 6 Ιουλίου 1998. Βάσει του άρθρου 16, στοιχείο β), της εν λόγω οδηγίας απαιτείται από την Επιτροπή να διαβιβάζει "*εντός προθεσμίας δύο ετών μετά την έναρξη ισχύος της [εν λόγω] οδηγίας, έκθεση που αποσκοπεί στην αξιολόγηση των επιπτώσεων στον τομέα της βασικής έρευνας για τη γενετική μηχανική λόγω μη δημοσίευσης ή καθυστερημένης δημοσίευσης εργασιών σχετικά με αντικείμενο το οποίο θα μπορούσε να κατοχυρωθεί με δίπλωμα ευρεσιτεχνίας*".

Η έκθεση αυτή εκπονήθηκε από κοινού από τη Γενική Διεύθυνση Εσωτερικής Αγοράς (ΓΔ Εσωτερική Αγορά) και από τη Γενική Διεύθυνση Έρευνας (ΓΔ Έρευνας) της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, με την πλήρη διαβούλευση άλλων σχετικών υπηρεσιών της Επιτροπής.

Σκοπός της συγκεκριμένης έκθεσης ήταν να διερευνηθεί:

- κατά πόσον καθυστερούν οι επιστημονικές δημοσιεύσεις σχετικά με την έρευνα στον τομέα της γενετικής μηχανικής επί αντικειμένων που θα μπορούσαν να κατοχυρωθούν με δίπλωμα ευρεσιτεχνίας·

- ποιες είναι οι πιθανές επιπλοκές της καθυστέρησης αυτής, εάν είναι αξιόλογη, στη βασική έρευνα της γενετικής μηχανικής·

- ποια μέτρα ενδέχεται να ληφθούν για την εξάλειψη των αρνητικών επιπτώσεων, εάν είναι σημαντικές, στις επιμέρους πρωτοβουλίες πολιτικής σε επίπεδο Κοινότητας ή κρατών μελών.

Η βιοτεχνολογία, και ειδικότερα η γονιδιωματική, θεωρείται πρωτοποριακή τεχνολογία της κοινωνίας που βασίζεται στη γνώση, με τεράστιες δυνατότητες για τους τομείς της υγείας, των τροφίμων και του περιβάλλοντος. Στο τμήμα 1 παρατίθενται στοιχεία σχετικά με τον αυξανόμενο αριθμό των αιτήσεων για τη χορήγηση διπλώματος ευρεσιτεχνίας και των δημοσιεύσεων στην ΕΕ, καθώς και συγκρίσεις με τα αντίστοιχα δεδομένα των ΗΠΑ. Το τμήμα 2 παρουσιάζει επισκόπηση του γενικού ρόλου της κατοχύρωσης με δίπλωμα ευρεσιτεχνίας και των επιστημονικών δημοσιεύσεων για την έρευνα και την καινοτομία. Το τμήμα 3 περιλαμβάνει τα αποτελέσματα σφυγμομέτρησης μέσω ερωτηματολογίου για το ζήτημα της κατοχύρωσης με δίπλωμα ευρεσιτεχνίας και της καθυστερημένης δημοσίευσης, η οποία διενεργήθηκε μεταξύ ερευνητών από την ΕΕ και φορέων της βιομηχανικής και της πανεπιστημιακής κοινότητας που συμμετέχουν στη βασική έρευνα γενετικής μηχανικής, καθώς και μεταξύ αρκετών βιομηχανικών, ιδιωτικών και ακαδημαϊκών φορέων που ασχολούνται με την κατοχύρωση των σχετικών αποτελεσμάτων με δίπλωμα ευρεσιτεχνίας. Το τμήμα 4 παρουσιάζει συνοπτικά τις τρέχουσες συνομιλίες σχετικά με τα ενδεχόμενα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα της "περιόδου χάριτος" και εξετάζει άλλες εναλλακτικές λύσεις και πιθανά μέτρα πολιτικού χαρακτήρα, με σκοπό να αποφευχθούν και/ή να ελαχιστοποιηθούν οποιεσδήποτε καθυστερήσεις στη δημοσίευση επιστημονικών εργασιών που περιέχουν επιστημονικά αποτελέσματα τα οποία είναι πιθανό να αποτελέσουν αντικείμενο αίτησης για τη χορήγηση διπλώματος ευρεσιτεχνίας.

---

[1] ΕΕ L 213 της 30.07.1998.

1. ΒΙΟΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΓΟΝΙΔΙΩΜΑΤΙΚΗ

1.1. Βιοτεχνολογία και γονιδιωματική – μια πρωτοποριακή τεχνολογία της τρίτης χιλιετίας

Κατά τις τελευταίες δεκαετίες συντελέστηκε θεμελιώδης πρόοδος όσον αφορά την κατανόηση της βιολογίας, της μοριακής δομής, της γενετικής βάσης και της οικολογίας όλων των έμβιων όντων. Η γνώση σχετικά με τις νέες βιολογικές επιστήμες ενθάρρυνε σειρά τεχνολογικών καινοτομιών, ευρέως γνωστών ως βιοτεχνολογία, οι οποίες περιλαμβάνουν τεχνικές όπως η γενετική μηχανική, η κλωνοποίηση, η βιοκατάλυση, ο γονιδιακός έλεγχος, η γονιδιακή θεραπεία και τα μονοκλωνικά αντισώματα. Οι τεχνικές αυτές μπορούν να εφαρμοστούν σε πολλές από τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι τομείς της υγείας, των τροφίμων και του περιβάλλοντος – όπως, π.χ, νέα φάρμακα για τη θεραπεία πρώην ανίατων νόσων και ανανεώσιμες πηγές ενέργειας που βασίζονται στη ζύμωση βιομάζας ("βιοκαύσιμο").

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Στοκχόλμης[2] αναγνώρισε τη βιοτεχνολογία ως πρωτοποριακή τεχνολογία. Η έρευνα, η επιχειρηματικότητα και η θέσπιση κανονιστικού πλαισίου που να ευνοεί την καινοτομία θεωρήθηκαν οι σημαντικότεροι παράγοντες που επιτρέπουν στις επιχειρήσεις της ΕΕ να ενστερνιστούν τις νέες τεχνολογίες και να εκμεταλλευθούν πλήρως τις δυνατότητές τους.

1.2. Προώθηση της γνωστικής βάσης και της ανταγωνιστικότητας της βιομηχανίας

Η γνωστική βάση στον τομέα της βιοτεχνολογίας χαρακτηρίζεται από έντονη επιστημονική αντιπαλότητα και ισχυρό βιομηχανικό ανταγωνισμό σε παγκόσμιο επίπεδο, καθώς και από ταχείς ρυθμούς. Τυπικά, η ταχύτητα νουκλεοτιδικής αλληλουχίας του γονιδιώματος διπλασιάζεται κάθε χρόνο, ενώ το κόστος μειώνεται σημαντικά. Η επιστημονική και τεχνολογική πρόοδος στη γενετική μηχανική εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την ταχεία διάδοση και την ευχερή πρόσβαση σε επιστημονικά δεδομένα, ιδίως σε ανεπεξέργαστα στοιχεία σχετικά με το γονιδίωμα. Τούτο επισημάνθηκε, μεταξύ άλλων, στη δήλωση που εξέδωσαν στις 14 Μαρτίου 2000 ο βρετανός πρωθυπουργός κ. Blair και ο τότε πρόεδρος των ΗΠΑ κ. Clinton:

> "Για να αξιοποιηθούν πλήρως οι δυνατότητες της έρευνας (ανθρώπινου γονιδιώματος), πρέπει τα ανεπεξέργαστα θεμελιώδη δεδομένα που προκύπτουν, …., να διατίθενται ευχερώς στους επιστήμονες σε οποιοδήποτε μέρος του κόσμου. Η απρόσκοπτη πρόσβαση στις εν λόγω πληροφορίες θα προωθήσει τις ανακαλύψεις, γεγονός που θα μειώσει το βάρος των ασθενειών, θα βελτιώσει την υγεία παγκοσμίως και θα αναβαθμίσει την ποιότητα ζωής ολόκληρης της ανθρωπότητας."

Στη δήλωση Blair-Clinton αναγνωρίζεται επίσης ότι "η προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας για τις εφευρέσεις που βασίζονται σε γονιδιώματα θα διαδραματίσει σημαντικό ρόλο και στην προώθηση της δημιουργίας αξιόλογων νέων προϊόντων υγειονομικής περίθαλψης". Ως εκ τούτου, προσλαμβάνει μεγάλη σημασία η ταχεία διάδοση των νέων γνώσεων μέσω επιστημονικών δημοσιεύσεων, παράλληλα με τη διασφάλιση αρραγούς και αποτελεσματικής προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας για την ανάπτυξη νέων τεχνολογιών και προϊόντων.

---

[2] Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Στοκχόλμης - 23 και 24 Μαρτίου 2001· τα συμπεράσματα της Προεδρίας βρίσκονται στη διεύθυνση http://ue.eu.int/en/Info/eurocouncil/index.htm

1.3. Η ανάπτυξη της βασικής έρευνας στον τομέα της γενετικής μηχανικής: στατιστικά στοιχεία για τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας και τις επιστημονικές δημοσιεύσεις

Η αυξημένη σημασία των βιοτεχνολογικών επιστημών, και ειδικότερα της γενετικής μηχανικής, καθίσταται προφανής από τον αριθμό διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας και από την εκδοτική δραστηριότητα που αναπτύσσεται στον συγκεκριμένο τομέα. Την περίοδο 1990-1999, η χορήγηση διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας[3] στον βιοτεχνολογικό τομέα αυξήθηκε ετησίως κατά περίπου 15% για το Γραφείο Διπλωμάτων Ευρεσιτεχνίας και Σημάτων των ΗΠΑ (USPTO) και κατά 13% για το Ευρωπαϊκό Γραφείο Διπλωμάτων Ευρεσιτεχνίας (ΕΓΔΕ), έναντι της συνολικής αύξησης ύψους μόνο 5% για όλα τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας, τόσο για το USPTO όσο και για το ΕΓΔΕ. Όπως προκύπτει από τις στατιστικές του USPTO[4], στον τομέα της γενετικής μηχανικής το μέσο ποσοστό αύξησης μεταξύ 1985 και 1997 ήταν περίπου 30% ετησίως, με μέσες τιμές περίπου 60% τα τελευταία χρόνια.

Ωστόσο, η ΕΕ υστερεί έναντι των ΗΠΑ όσον αφορά την κατοχύρωση των βιοτεχνολογικών εφευρέσεων με δίπλωμα ευρεσιτεχνίας. Όπως προκύπτει από τον πίνακα 1, το μερίδιο των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας στον τομέα της βιοτεχνολογίας, τόσο ως προς τα διπλώματα που χορηγήθηκαν το 2000 από το USPTO όσο και ως προς τις αιτήσεις διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας που υποβλήθηκαν το 1997 στο ΕΓΔΕ, είναι μικρότερο για τους αιτούντες που προέρχονται από κράτη μέλη της ΕΕ απ' ό,τι για τους αντίστοιχους αιτούντες των ΗΠΑ. Οι κυβερνητικοί οργανισμοί και οι φορείς δημόσιας έρευνας είναι από τους κυριότερους αποδέκτες διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας στον τομέα της γενετικής μηχανικής στις ΗΠΑ. Κατά την περίοδο 1977 - 1997, το υπουργείο Υγείας και Ανθρωπίνων Υπηρεσιών των ΗΠΑ και το Πανεπιστήμιο της Καλιφόρνιας απέκτησαν τα περισσότερα διπλώματα ευρεσιτεχνίας στον τομέα της βιοτεχνολογίας τα οποία χορηγήθηκαν από τις ΗΠΑ, ακολουθούμενα από την εταιρεία Genentech που εδρεύει στην Καλιφόρνια.

	% διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας στη βιοτεχνολογία από το USPTO για το 2000	% αιτήσεων διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας στη βιοτεχνολογία προς το ΕΓΔΕ για το 1997
ΗΠΑ	65,5	48
ΕΕ	18,7	33
Ιαπωνία	7,5	10

Πίνακας 1: Μερίδιο αιτούντων διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας στον τομέα της βιοτεχνολογίας από τις ΗΠΑ, την ΕΕ και την Ιαπωνία προς το USPTO και το ΕΓΔΕ

Από το 1986 έως το 1997, οι επιστημονικές εκδόσεις σχετικά με τη βιοτεχνολογία υπερδιπλασιάστηκαν: από 1.574 σε 3.261 μελέτες. Τα κράτη μέλη της ΕΕ συνολικά αντιπροσώπευαν το μεγαλύτερο μερίδιο (34%), ενώ οι ΗΠΑ αντιστοιχούσαν σε 23,9%, αν και, κατά μέσον όρο, υπήρχαν περισσότερες παραπομπές σε αμερικανικές μελέτες απ' ό,τι σε ευρωπαϊκές[5].

---

[3] Πηγές: ΟΟΣΑ, USPTO, ΕΓΔΕ.

[4] "Technology Profiling Report: Genetic Engineering 1977-1997", USPTO, Αύγουστος 1998.

[5] Πηγή: ΟΟΣΑ, βάσει στοιχείων της NUTEK, της σουηδικής υπηρεσίας επιχειρηματικής ανάπτυξης.

Από τα παραπάνω στατιστικά στοιχεία προκύπτει ότι η Ευρώπη διαθέτει, κατά μέσον όρο, υψηλής ποιότητας επιστημονική βάση (υπολογιζόμενη με γνώμονα το ποσοστό δημοσιεύσεων), αλλά εμφανίζει αδυναμίες ως προς τη σχετική τεχνολογική και οικονομική αξιοποίηση που επιτυγχάνει (όπως αποδεικνύεται από τη δραστηριότητα στον τομέα των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας). Αυτό το "ευρωπαϊκό παράδοξο", το οποίο είναι χαρακτηριστικό και σε άλλους τομείς και μάλλον μαρτυρά αδυναμία του κοινοτικού συστήματος καινοτομίας, έχει ήδη αναλυθεί και εξεταστεί διεξοδικά[6].

2. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΩΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΕΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΔΙΠΛΩΜΑΤΩΝ ΕΥΡΕΣΙΤΕΧΝΙΑΣ

2.1. Διαφορετικές στρατηγικές για την πνευματική ιδιοκτησία: δημοσίευση – δίπλωμα ευρεσιτεχνίας - αποσιώπηση

Ο τρόπος διαχείρισης της πνευματικής ιδιοκτησίας που προκύπτει από τη δημόσια και ιδιωτική έρευνα ενδέχεται να επηρεάσει σημαντικά την επιστημονική πρόοδο και την ανταγωνιστικότητα της βιομηχανίας. Ουσιαστικά, υπάρχουν τρεις διαφορετικές στρατηγικές:

- δημοσίευση των αποτελεσμάτων και, συνεπώς, απόκτηση "δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας" ή άλλων "δικαιωμάτων δημιουργού" επί του δημοσιευμένου υλικού, αφήνοντας, τις περισσότερες φορές, απροστάτευτες τις ίδιες τις εφευρέσεις (προσέγγιση του δημόσιου τομέα). Οι φορείς δημόσιας έρευνας και η επιστημονική κοινότητα εφαρμόζουν κατά κανόνα αυτή τη στρατηγική ταχείας δημοσίευσης και ο κατάλογος "δημοσιεύσεων" συνήθως καθορίζει τη φήμη του ερευνητή, την ποιότητα της εργασίας του και τη σταδιοδρομία του·

- κατοχύρωση των αποτελεσμάτων με δίπλωμα ευρεσιτεχνίας ή απόκτηση άλλης μορφής δικαιωμάτων βιομηχανικής ιδιοκτησίας. Με αντάλλαγμα περιορισμένη περίοδο αποκλειστικής προστασίας στην οικεία χώρα ή στις οικείες χώρες, ο εφευρέτης συμφωνεί με τη δημοσίευση λεπτομερειών της εφεύρεσής του, συνήθως μετά την πάροδο 18 μηνών. Τούτο παρέχει τη δυνατότητα σε τρίτους να βελτιώσουν την κατοχυρωμένη με δίπλωμα ευρεσιτεχνίας εφεύρεση ή να εφεύρουν εναλλακτικές λύσεις, προωθώντας, ως εκ τούτου, τη στάθμη της τεχνικής. Η στρατηγική αυτή χρησιμοποιείται ευρέως από εμπορικούς φορείς ώστε να προστατευθούν οι επενδύσεις για τη διεξαγωγή περαιτέρω έρευνας και ανάπτυξης ή για την εμπορία της κατοχυρωμένης με δίπλωμα ευρεσιτεχνίας εφεύρεσης. Επιπροσθέτως, χρησιμοποιείται διαρκώς περισσότερο από ιδρύματα δημόσιας έρευνας με σκοπό την αξιοποίηση ερευνητικών αποτελεσμάτων μέσω της χορήγησης αδειών εκμετάλλευσης ή της δημιουργίας παράγωγων δραστηριοτήτων·

- αποσιώπηση των αποτελεσμάτων (κοινώς, "στρατηγική μυστικότητας"), περιορίζοντας σημαντικά τη χρήση και τη διάδοση αυτών των αποτελεσμάτων. Η μέθοδος αυτή χρησιμοποιείται συνήθως για τα αποτελέσματα που δεν μπορούν να προστατευθούν καθόλου ή επαρκώς, μέσω της επίκλησης δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η στρατηγική αυτή χρησιμοποιείται κατά κανόνα από εμπορικούς φορείς προκειμένου να αποκτήσουν και να διατηρήσουν ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα.

---

[6] Ευρωπαϊκή Επιτροπή, "2η ευρωπαϊκή έκθεση για τους δείκτες επιστήμης και τεχνολογίας", Δεκέμβριος 1997.

2.2. Προστασία δημιουργικών εφευρέσεων και διάδοση των γνώσεων – οι δύο στόχοι του συστήματος διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας

Το σύστημα διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας προστατεύει τις εφευρέσεις που παρουσιάζουν μεγάλες εμπορικές δυνατότητες για τη βιομηχανία και, ταυτόχρονα, συμβάλλουν ιδιαίτερα στην επιστημονική και τεχνολογική πρόοδο. Η υποχρεωτική δημοσίευση της αίτησης για τη χορήγηση διπλώματος ευρεσιτεχνίας (μετά την πάροδο 18 μηνών στα κράτη μέλη της ΕΕ) διασφαλίζει τη διάδοση των πληροφοριών σχετικά με σημαντικές τεχνολογικές εφευρέσεις, ιδίως του βιομηχανικού τομέα, οι οποίες διαφορετικά θα μπορούσαν να αποσιωπηθούν. Η καθυστερημένη δημοσίευση θεωρείται αποδεκτή σε σύγκριση με τις επιπτώσεις της εναλλακτικής στρατηγικής "μυστικότητας", η οποία θα συνεπαγόταν τη μη δημοσίευση. Συνεπώς, αν και η χορήγηση διπλώματος ευρεσιτεχνίας ενδέχεται να επιφέρει καθυστέρηση στη δημοσίευση, αποτρέπει τη μη δημοσίευση των αποτελεσμάτων επιστημονικών ερευνών.

2.3. Ο ρόλος των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας στην εμπορία δημοσίως χρηματοδοτούμενης έρευνας

Από τη δεκαετία του ’70, ο τομέας της δημόσιας έρευνας εφαρμόζει τη "στρατηγική διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας" για να στηρίξει την εμπορία των ερευνητικών αποτελεσμάτων του μέσω της έρευνας επί συμβάσει, της χορήγησης αδειών εκμετάλλευσης και της δημιουργίας εταιρειών παράγωγων δραστηριοτήτων. Οι δημόσιες πολιτικές, ιδίως στις ΗΠΑ και, προσφάτως, στα κράτη μέλη της ΕΕ, υποστήριξαν την εμπορία των αποτελεσμάτων που προκύπτουν από δημοσίως χρηματοδοτούμενες μελέτες, με τη διαμόρφωση ευνοϊκού κανονιστικού πλαισίου και κατάλληλης υποδομής· π.χ., εταίροι σε προγράμματα έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης (Ε&ΤΑ) τα οποία χρηματοδοτούνταν από τα πολυετή προγράμματα-πλαίσια των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων ενδέχεται, σε εξαιρετικές περιπτώσεις, να αποκτούν δικαιώματα αποκλειστικής εκμετάλλευσης των ερευνητικών αποτελεσμάτων τους ενόψει του υψηλού κινδύνου της αγοράς και των σημαντικών επενδύσεων που απαιτούνται για την πραγματοποίηση (επιτυχούς) εμπορίας. Οι ερευνητικοί εταίροι στα συγκεκριμένα δημοσίως χρηματοδοτούμενα προγράμματα έχουν επίσης την υποχρέωση να προστατεύουν και/ή να χρησιμοποιούν τα αποτελέσματα των ερευνών τους. Παρόμοιοι κανόνες ισχύουν για τα εθνικά προγράμματα Ε&ΤΑ στα περισσότερα κράτη μέλη της ΕΕ.

Στις Ηνωμένες Πολιτείες, τα μέτρα πολιτικής που ελήφθησαν στις αρχές της δεκαετίας του ’80 οδήγησαν στη δημιουργία γραφείων για τη χορήγηση αδειών εκμετάλλευσης στον τομέα της τεχνολογίας σε όλα τα σημαντικά πανεπιστήμια, νοσοκομεία και μεγάλα ερευνητικά ιδρύματα των ΗΠΑ. Τα εν λόγω γραφεία υπάγονται σε έναν εθνικό φορέα, το Association of University Technology Managers (AUTM). Η τεράστια επιτυχία των εν λόγω μέτρων αποδεικνύεται από τα στοιχεία της τελευταίας ετήσιας έκθεσης του AUTM[7], όπου αποκαλύπτονται τα έσοδα από τα τέλη αδειών εκμετάλλευσης και λεπτομέρειες σχετικά με τις εταιρείες παράγωγων δραστηριοτήτων που δημιουργήθηκαν στο πλαίσιο φορέων δημόσιας έρευνας των ΗΠΑ το 1999:

- το 1999, υποβλήθηκαν 5.545 αιτήσεις διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας στις ΗΠΑ και χορηγήθηκαν 3.914 νέες άδειες εκμετάλλευσης και επιλογές·
- δημιουργήθηκαν 344 νέες επιχειρήσεις βασιζόμενες σε πανεπιστημιακές εφευρέσεις·

[7] *AUTM Licensing Survey, FY 1999 Survey Summary:* http://www.autm.net/surveys/99/survey99A.pdf

- οι βιολογικές επιστήμες συνέβαλαν κατά 86% στα συνολικά έσοδα από τις άδειες εκμετάλλευσης ύψους 862 εκατ. δολαρίων ΗΠΑ· ποσοστό συγκρίσιμο με του 5ου κοινοτικού προγράμματος-πλαισίου Ε&ΤΑ που είναι αφιερωμένο στις βιολογικές επιστήμες.

Η εκμετάλλευση κατοχυρωμένων με δίπλωμα ευρεσιτεχνίας εφευρέσεων που προέκυψαν μέσω δημοσίως χρηματοδοτούμενης έρευνας μπορεί, ως εκ τούτου, να επηρεάσει σημαντικά την ανταγωνιστικότητα και την οικονομική ανάπτυξη. Η επιρροή αυτή μπορεί να ενταθεί περαιτέρω στο μέλλον ως συνέπεια του σημαντικού ρόλου που διαδραματίζει η ακαδημαϊκή έρευνα και η συνεργασία πανεπιστημιακής και βιομηχανικής κοινότητας για την προώθηση της "κοινωνίας που βασίζεται στη γνώση" και των νέων τεχνολογιών. Τούτο ισχύει ιδίως για τους τομείς της βιοτεχνολογίας και της γενετικής μηχανικής.

2.4. Ενδεχόμενες συγκρούσεις μεταξύ στρατηγικών "δημοσίευσης" και "κατοχύρωσης με δίπλωμα ευρεσιτεχνίας"

Οι βιομηχανικές στρατηγικές για τη διαχείριση της πνευματικής ιδιοκτησίας εστιάζονται περισσότερο στην αποτελεσματική προστασία και λιγότερο στην ταχεία δημοσίευση των επιστημονικών αποτελεσμάτων, τα οποία μπορεί να προκύψουν ή να μην προκύψουν πριν από την περίοδο των 18 μηνών που προβλέπεται στο πλαίσιο του συστήματος διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας στην Ευρώπη. Η πρόωρη αποκάλυψη ερευνητικών και αναπτυξιακών αποτελεσμάτων ενδέχεται να αποβεί σημαντική για ορισμένες νεοσύστατες βιοτεχνολογικές εταιρείες στην προσπάθειά τους να προσελκύσουν επενδυτές.

Ειδικότερα όσον αφορά τους ερευνητές του τομέα δημόσιας έρευνας, οι οποίοι είναι υποχρεωμένοι να αποκαλύπτουν σύντομα τα αποτελέσματά τους στην επιστημονική κοινότητα, μπορεί να προκύψει σύγκρουση μεταξύ της στρατηγικής "ταχείας δημοσίευσης" και της στρατηγικής "προστασίας μέσω διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας". Στα περισσότερα εθνικά συστήματα διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, τα οποία ορίζουν αυστηρές απαιτήσεις περί του νέου χαρακτήρα και βασίζονται στο σύστημα "προτεραιότητας υποβολής αίτησης" χωρίς περίοδο χάριτος, η εν λόγω σύγκρουση είναι πιθανό να οδηγήσει σε καθυστέρηση της επιστημονικής δημοσίευσης. Η σύγκρουση αυτή μπορεί να οφείλεται σε μια σειρά λόγων, όπως:

- η δημοσίευση μπορεί να μην πραγματοποιηθεί πριν από την υποβολή αίτησης για τη χορήγηση διπλώματος ευρεσιτεχνίας·

- η διαδικασία υποβολής αίτησης για τη χορήγηση διπλώματος ευρεσιτεχνίας μπορεί να ανασταλεί λόγω καθυστερήσεων στην εξασφάλιση χρηματοδότησης της αίτησης·

- η έλλειψη τεχνογνωσίας εκ μέρος του εφευρέτη σχετικά με το σύστημα διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας και/ή απουσία βοηθητικών υποδομών που να συμβουλεύουν και να στηρίζουν τους δημόσιους ερευνητές όσον αφορά την απόκτηση προστασίας μέσω διπλώματος ευρεσιτεχνίας μπορεί να καθυστερήσει την αίτηση για τη χορήγηση διπλώματος ευρεσιτεχνίας και, ως εκ τούτου, την επιστημονική δημοσίευση.

Η πολιτική δημόσιας έρευνας που να υποστηρίζει τόσο την ταχεία διάδοση για την επιτάχυνση της επιστημονικής προόδου όσο και την κατοχύρωση μέσω διπλώματος ευρεσιτεχνίας για την υποστήριξη της αξιοποίησης των αποτελεσμάτων δημοσίως χρηματοδοτούμενης έρευνας πρέπει να διαμορφώσει συνθήκες πλαισίου που να διευκολύνουν τους ερευνητές στην αποφυγή αντικρουόμενων συμφερόντων, π.χ. διασφαλίζοντας την ταχεία δημοσίευση παράλληλα με την προστασία των αποτελεσμάτων.

2.5. Η κατοχύρωση μέσω διπλώματος ευρεσιτεχνίας καθυστερεί τις επιστημονικές δημοσιεύσεις;

Η κατοχύρωση των βιοτεχνολογικών εφευρέσεων μέσω διπλώματος ευρεσιτεχνίας υπήρξε εφικτή στην Ευρώπη πριν από την έγκριση της οδηγίας 98/44/ΕΚ. Ωστόσο, το βασικό αποτέλεσμα της εν λόγω οδηγίας ήταν η παροχή μεγαλύτερης ασφάλειας δικαίου σχετικά με τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας που αφορούν βιοτεχνολογικές εφευρέσεις. Ως εκ τούτου, δύναται να συναχθεί ότι η οδηγία 98/44/ΕΚ δεν επηρέασε σημαντικά τις στρατηγικές προστασίας ή δημοσίευσης που ακολουθεί η βιομηχανία. Ωστόσο, η προστασία των επιστημονικών αποτελεσμάτων που προκύπτουν από τη βασική έρευνα στη γενετική μηχανική η οποία διενεργείται από τον τομέα δημόσιας έρευνας και η αξιοποίησή τους μέσω της έρευνας επί συμβάσει, των αδειών εκμετάλλευσης στη βιομηχανία ή της δημιουργίας εταιρειών παράγωγων δραστηριοτήτων, τείνει να καταστεί σημαντικός παράγοντας για την ανταγωνιστικότητα των βιομηχανιών της ΕΕ. Οι στρατηγικές δημοσίευσης των δημόσιων ερευνητών ενδέχεται, συνεπώς, να συγκρουστούν με τα εμπορικά συμφέροντα των εταίρων τους στον τομέα της βιομηχανικής έρευνας ή των κατόχων αδειών εκμετάλλευσης. Η καθυστερημένη δημοσίευση των αποτελεσμάτων επιστημονικής έρευνας, τα οποία μπορεί να αποτελέσουν αντικείμενο αίτησης για τη χορήγηση διπλώματος ευρεσιτεχνίας βάσει της οδηγίας 98/44/ΕΚ, ενδέχεται να παρεμποδίζει την ταχεία διάδοση της επιστημονικής γνώσης και, ως εκ τούτου, να επιβραδύνει την περαιτέρω πρόοδο στον επιστημονικό και στον τεχνολογικό τομέα.

3. ΚΑΤΟΧΥΡΩΣΗ ΜΕΣΩ ΔΙΠΛΩΜΑΤΟΣ ΕΥΡΕΣΙΤΕΧΝΙΑΣ ΚΑΙ ΚΑΘΥΣΤΕΡΗΣΗ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΩΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΕΩΝ – ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΣΦΥΓΜΟΜΕΤΡΗΣΗΣ

Προκειμένου να καθοριστεί κατά πόσον η κατοχύρωση μέσω διπλώματος ευρεσιτεχνίας των αποτελεσμάτων που προκύπτουν από τη βασική έρευνα στη γενετική μηχανική πράγματι καθυστερεί την επιστημονική δημοσίευση των εν λόγω αποτελεσμάτων, οι υπηρεσίες της Επιτροπής διενήργησαν σφυγμομέτρηση μεταξύ επιστημόνων και φορέων που δραστηριοποιούνται στη βασική έρευνα στον τομέα της γενετικής μηχανικής. Πρωταρχικός σκοπός της συγκεκριμένης σφυγμομέτρησης ήταν να διερευνηθεί κατά πόσον υφίσταται καθυστέρηση και, εάν ναι, κατά πόσον η καθυστέρηση αυτή είναι οριακή ή σημαντική και πώς μπορεί να ελαχιστοποιηθεί.

3.1. Ερωτηματολόγιο – στοχοθετημένο κοινό και απαντήσεις

Η σφυγμομέτρηση διενεργήθηκε μέσω ερωτηματολογίου, το οποίο ταχυδρομήθηκε σε δύο στοχοθετημένες ομάδες: με την πρώτη (και μεγαλύτερη) ομάδα, που αφορούσε τους εργαζόμενους στον τομέα της γενετικής έρευνας, ήρθε σε επαφή η ΓΔ Έρευνα, ενώ με τη δεύτερη ομάδα, που αφορούσε τους αρμοδίους για την υποβολή αιτήσεων και την ανανέωση των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, ήρθε σε επαφή η ΓΔ Εσωτερική Αγορά. Τούτο κατέστησε υποχρεωτική τη διατύπωση των ερωτήσεων προς αμφότερες τις ομάδες κατά έναν ελαφρώς διαφορετικό τρόπο. Παραδείγματα του ερωτηματολογίου που διανεμήθηκε από τη ΓΔ Έρευνα (με την ονομασία "QRES") και εκείνου που διανεμήθηκε από τη ΓΔ Εσωτερική Αγορά (με την ονομασία "QPAT") επισυνάπτονται στο παράρτημα Ι της παρούσας έκθεσης. Και στις δύο ομάδες τέθηκαν οι ίδιες ερωτήσεις για τις τυχόν καθυστερήσεις που παρατηρούνται κατά τη δημοσίευση επιστημονικών αποτελεσμάτων που είναι επίσης αντικείμενο αίτησης για τη χορήγηση διπλώματος ευρεσιτεχνίας, καθώς και για τη συχνότητα αυτών των καθυστερήσεων. Η ίδια ερώτηση τέθηκε επίσης και στις δύο ομάδες σχετικά με τα ενδεχόμενα μέτρα για την αποφυγή τέτοιων καθυστερήσεων.

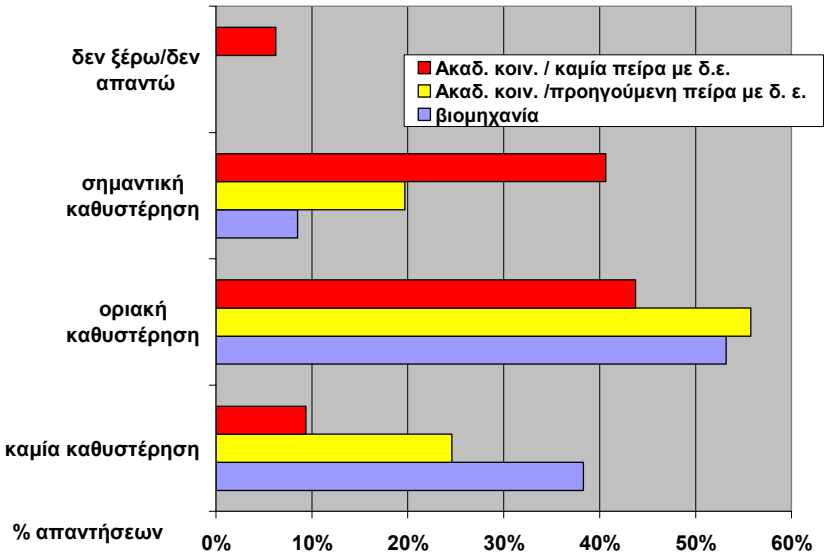
Το ερωτηματολόγιο QRES αποστάλθηκε σε περίπου 1.500 επιστήμονες από τον ακαδημαϊκό και τον βιομηχανικό χώρο οι οποίοι δραστηριοποιούνται στον τομέα της γενετικής μηχανικής. Τα στοιχεία για τις εν λόγω επαφές προήλθαν από τη βάση δεδομένων για τα κοινοτικά προγράμματα Ε&ΤΑ του 4ου και 5ου πολυετούς προγράμματος-πλαισίου για την έρευνα και την τεχνολογική ανάπτυξη, κατόπιν επιλογής ειδικών προσκλήσεων υποβολής προτάσεων σχετικά με τη γενετική μηχανική και/ή με τον εντοπισμό, μέσω αναζήτησης λέξεων-κλειδιών στον τίτλο, κατάλληλων προγραμμάτων στον συγκεκριμένο τομέα. Ελήφθησαν περίπου 240 απαντήσεις, κάτι που αντιστοιχεί σε ποσοστό ανταπόκρισης περίπου 16%. Από τις απαντήσεις αυτές, οι 191 προέρχονταν από μεμονωμένα άτομα ή από ιδιωτικούς ή δημόσιους φορείς που χρησιμοποιούσαν ήδη το σύστημα διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας και/ή σκόπευαν να το χρησιμοποιήσουν στο μέλλον. Τα στοιχεία που συγκεντρώθηκαν από αυτές τις 191 απαντήσεις, καθώς και τα στοιχεία που συλλέχθηκαν από 11 απαντήσεις μεγάλων βιομηχανιών μέσω του ερωτηματολογίου QPAT χρησιμοποιήθηκαν για στατιστική ανάλυση. Συνολικά, 48 (24%) από τις απαντήσεις αυτές προέρχονταν από τον βιομηχανικό κλάδο (μεγάλες βιομηχανίες, ΜΜΕ και νεοϊδρυόμενες επιχειρήσεις) και οι υπόλοιπες 154 (76%) από την ακαδημαϊκή κοινότητα (φορείς δημόσιας έρευνας, πανεπιστήμια και νοσοκομεία). Το 50% των ερωτηματολογίων που χρησιμοποιήθηκαν για στατιστική ανάλυση απαντήθηκαν σε προσωπικό επίπεδο και το άλλο 50% σε θεσμικό επίπεδο.

Το ερωτηματολόγιο QPAT αποστάλθηκε σε περίπου 150 ιδιώτες, εταιρείες και οργανισμούς που εντοπίστηκαν σε βάση φορέων οι οποίοι δραστηριοποιούνται στον τομέα απόκτησης δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Ελήφθησαν συνολικά 34 απαντήσεις, από τις οποίες οι 30 προέρχονταν από φορείς που είχαν πράγματι χρησιμοποιήσει το σύστημα διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας και κρίνονταν κατάλληλες να συμπεριληφθούν στην ανάλυση. Τούτο αντιστοιχεί σε ποσοστό ανταπόκρισης 20%. Από τις εν λόγω απαντήσεις, 13 (43%) προέρχονταν από τα τμήματα διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας ή πνευματικών δικαιωμάτων μεγάλων εταιρειών· 11 (37%) από ανεξάρτητα γραφεία διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, μεμονωμένους συμβούλους σε θέματα διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας ή τους φορείς εκπροσώπησής τους· 4 (13%) προέρχονταν από φορείς που συμμετείχαν στην παροχή υπηρεσιών πνευματικής ιδιοκτησίας στην ακαδημαϊκή κοινότητα (φορείς δημόσιας έρευνας, πανεπιστήμια, νοσοκομεία ή ιδρύματα υγειονομικής προστασίας) και 1 από καθεμία (7%) ελήφθησαν από οργανισμό εφευρετών και από δημόσιο φορέα για τη δεοντολογία των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας στον τομέα της βιοτεχνολογίας. Η συντριπτική πλειονότητα των απαντήσεων δόθηκε σε θεσμικό επίπεδο και μόνο 2 απαντήσεις δόθηκαν σε ατομικό επίπεδο.

3.2. Στατιστική ανάλυση των απαντήσεων της σφυγμομέτρησης

3.2.1. Καθυστέρηση δημοσίευσης με αντικείμενο κατοχυρώσιμο με δίπλωμα ευρεσιτεχνίας

Οι συμμετέχοντες ρωτήθηκαν κατά πόσον υπήρξε (ή θα μπορούσε να υπάρξει) καθυστέρηση σε επιστημονική δημοσίευση σχετικά με αποτελέσματα που ήταν (ή μπορούσαν να είναι) αντικείμενο αίτησης για τη χορήγηση διπλώματος ευρεσιτεχνίας (ερωτήσεις 3a και 3b των ερωτηματολογίων QRES και ερωτήσεις 2d και 2e του ερωτηματολογίου QPAT). Οι πιθανές απαντήσεις κυμαίνονταν από "καμία καθυστέρηση", "οριακή καθυστέρηση", "σημαντική καθυστέρηση" έως "Δεν ξέρω/δεν απαντώ". Στο σχήμα 1 εμφανίζεται η κατανομή των απαντήσεων (σε ποσοστό επί του συνόλου) για τις τρεις ομάδες: "Βιομηχανία", "Ακαδημαϊκή κοινότητα με πείρα στην κατοχύρωση μέσω διπλώματος ευρεσιτεχνίας" και "Ακαδημαϊκή κοινότητα χωρίς πείρα στην κατοχύρωση μέσω διπλώματος ευρεσιτεχνίας".

Σχήμα 1: Πραγματική (και αναμενόμενη) καθυστέρηση δημοσίευσης

Από τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται στο σχήμα 1 προκύπτει σαφώς ότι οι συγκεκριμένοι επιστήμονες και φορείς της βιομηχανικής και της ακαδημαϊκής κοινότητας που έχουν ήδη χρησιμοποιήσει το σύστημα διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας αντιμετωπίζουν καμία ή ελάχιστη καθυστέρηση περίπου στο 80-90% των περιπτώσεων. Η εκτιμώμενη καθυστέρηση δημοσίευσης από τους ακαδημαϊκούς φορείς που δεν έχουν ακόμη χρησιμοποιήσει το σύστημα διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας είναι πολύ υψηλότερη (40%) απ' ό,τι των ακαδημαϊκών ή των βιομηχανικών φορέων που είναι εξοικειωμένοι με το σύστημα διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας (20% και 8% αντιστοίχως).

3.2.2. Μέτρα για την αποφυγή καθυστερήσεων

Οι απαντώντες που είχαν πράγματι αντιμετωπίσει (ή ανέμεναν) καθυστερήσεις κλήθηκαν να σχολιάσουν τη σημασία των μέτρων για την αποφυγή ή την ελαχιστοποίηση των καθυστερήσεων (ερώτηση 3c του ερωτηματολογίου QRES και ερώτηση 2f του ερωτηματολογίου QPAT). Δόθηκαν οι εξής δυνατότητες απάντησης:

1. αναθεώρηση της στρατηγικής/πολιτικής του επιχειρηματικού/πανεπιστημιακού τομέα για την πνευματική ιδιοκτησία,

2. εφαρμογή περιόδου χάριτος,

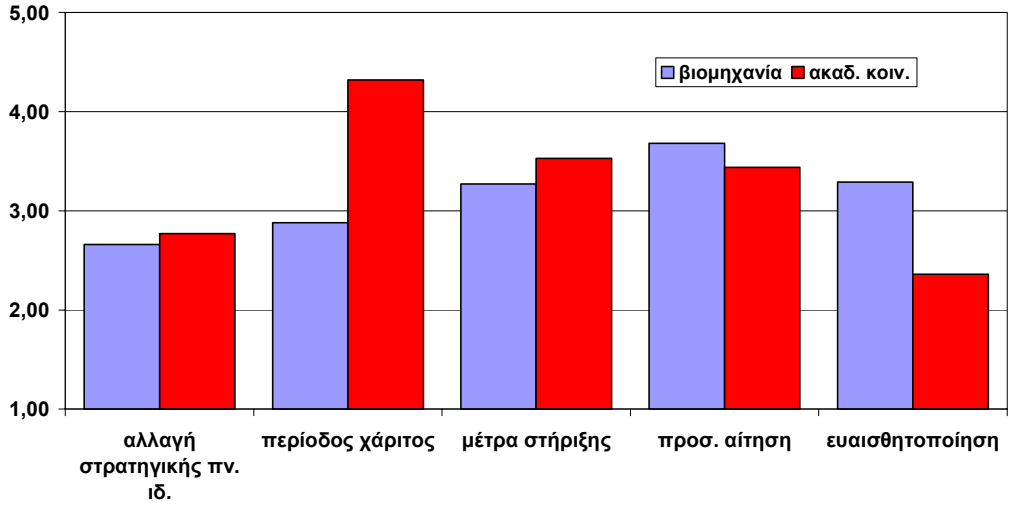
3. παροχή στήριξης και βοήθειας για την υποβολή αιτήσεων διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας,

4. δυνατότητα "προσωρινής αίτησης για τη χορήγηση διπλώματος ευρεσιτεχνίας" (βλ. ενότητα 4.2),

5. εισαγωγή μέτρων ευαισθητοποίησης ή

6. άλλα μέτρα.

Οι απαντώντες κλήθηκαν να κατατάξουν τα παραπάνω μέτρα βάσει της σημασίας τους. Οι απαντήσεις παρουσίασαν έντονες αποκλίσεις στις διάφορες ομάδες (βιομηχανία, ακαδημαϊκή κοινότητα) και, συνεπώς, εξετάστηκαν ξεχωριστά για κάθε ομάδα.

Σχήμα 2: Σημασία των μέτρων για την αποφυγή καθυστέρησης στις δημοσιεύσεις: βιομηχανία έναντι ακαδημαϊκής κοινότητας

Στο σχήμα 2 αποτυπώνεται η μέση σημασία που αποδίδουν οι απαντώντες από τον βιομηχανικό και ακαδημαϊκό χώρο σε κάθε μέτρο (από 1, το χαμηλότερο, έως 5, το υψηλότερο). Επιπροσθέτως, εξετάστηκαν συγκεκριμένες ομάδες και αναλύθηκε η ποικιλία απαντήσεων μεταξύ των διαφόρων ομάδων. Τα αποτελέσματα συνοψίζονται ως εξής:

Απάντηση της βιομηχανίας

- Όλοι οι τύποι βιομηχανίας, είτε πρόκειται για εταιρείες είτε για ερευνητές ή πληρεξούσιους διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας εντός της βιομηχανίας, υποστηρίζουν την προσωρινή αίτηση για τη χορήγηση διπλώματος ευρεσιτεχνίας ως το σημαντικότερο μέτρο για την αποφυγή καθυστερήσεων σε επιστημονικές δημοσιεύσεις αποτελεσμάτων που αποτελούν αντικείμενο αίτησης διπλώματος ευρεσιτεχνίας. Ωστόσο, η σημασία που αποδίδεται ανέρχεται μόλις σε 3,68 σε πενταβάθμια κλίμακα.

- Οι μεγάλες βιομηχανίες αντιτίθενται κατηγορηματικά στην "περίοδο χάριτος" (επίπεδο 1,7) και τάσσονται αναφανδόν υπέρ την προσωρινής αίτησης για τη χορήγηση διπλώματος ευρεσιτεχνίας (επίπεδο 4,3), παράλληλα με μέτρα ευαισθητοποίησης (3,9 από 5).

- Η συναίνεση εντός του βιομηχανικού τομέα σχετικά με την προσωρινή αίτηση για τη χορήγηση διπλώματος ευρεσιτεχνίας είναι πολύ εντονότερη απ' ό,τι για την περίοδο χάριτος· ορισμένες ΜΜΕ και νεοϊδρυόμενες επιχειρήσεις υποστηρίζουν την εφαρμογή περιόδου χάριτος.

Απάντηση δημόσιων ερευνητών και ερευνητικών φορέων

- Ο ακαδημαϊκός κλάδος ευνοεί σαφώς την περίοδο χάριτος ως το σημαντικότερο μέτρο για την ελαχιστοποίηση καθυστερήσεων στις επιστημονικές δημοσιεύσεις.

- Η υποστήριξη και η παροχή συμβουλών για την υποβολή αιτήσεων διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας καταλαμβάνει τη δεύτερη θέση όσον αφορά τα μέτρα για την αποφυγή καθυστερήσεων στις δημοσιεύσεις, ακολουθούμενη από το μέτρο της "προσωρινής αίτηση για τη χορήγηση διπλώματος ευρεσιτεχνίας". (Η βιομηχανία αποδίδει ανάλογη σημασία στο τελευταίο μέτρο!)

- Επιστήμονες του ακαδημαϊκού χώρου αποδίδουν στις "ενέργειες ευαισθητοποίησης" τη μικρότερη σημασία όσον αφορά τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν για την αποφυγή καθυστερήσεων στις δημοσιεύσεις. Η βιομηχανία, που τοποθετεί τις ενέργειες αυτές στη δεύτερη θέση, θεωρεί ότι οι επιστήμονες δεν γνωρίζουν επαρκώς το εν λόγω ζήτημα.

<u>Οι απόψεις ανεξαρτήτων πληρεξουσίων για διπλώματα ευρεσιτεχνίας αντικατοπτρίζουν την πολυμορφία των πελατών τους</u>

Παρά το γεγονός ότι ελήφθησαν ελάχιστες μόνο απαντήσεις από ανεξάρτητους πληρεξουσίους διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας και, ως εκ τούτου, δεν περιλαμβάνονται στις στατιστικές αναλύσεις, οι απαντήσεις αυτές αξίζει να εξεταστούν. Καθώς οι περισσότερες μεγάλες εταιρείες έχουν δικά τους τμήματα για τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας και για ζητήματα πνευματικής ιδιοκτησίας, εκείνοι που χρησιμοποιούν συνήθως τις υπηρεσίες ανεξάρτητων πληρεξουσίων διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας είναι οι ΜΜΕ, ο ακαδημαϊκός χώρος [συμπεριλαμβανομένων νοσοκομείων/υγειονομικών ιδρυμάτων, φορέων δημόσιας έρευνας (PRO), πανεπιστημίων], οι νεοϊδρυόμενες επιχειρήσεις και οι ιδιώτες. Ωστόσο, από τις απαντήσεις των ανεξάρτητων πληρεξουσίων για διπλώματα ευρεσιτεχνίας δεν προκύπτει καμία συνεκτική άποψη ως προς τα πλεονεκτήματα της περιόδου χάριτος ή της προσωρινής αίτησης για τη χορήγηση διπλώματος ευρεσιτεχνίας. Εκείνοι που παρέχουν συμβουλές σχετικά με διπλώματα ευρεσιτεχνίας σε όλες τις κατηγορίες αιτούντων θεώρησαν ότι η μεγαλύτερη ευαισθητοποίηση για ζητήματα πνευματικής ιδιοκτησίας, η υποστήριξη και βοήθεια για την υποβολή αίτησης διπλώματος ευρεσιτεχνίας, καθώς και η αναθεώρηση της στρατηγικής/πολιτικής για την πνευματική ιδιοκτησία συνιστούν σημαντικότερα μέτρα απ' ό,τι η περίοδος χάριτος ή η προσωρινή αίτηση για τη χορήγηση διπλώματος ευρεσιτεχνίας.

3.2.3. Πρόσθετα αποτελέσματα

<u>Υποβολή αίτησης διπλώματος ευρεσιτεχνίας από τον ακαδημαϊκό και βιομηχανικό τομέα</u>

Τα 49 ακαδημαϊκά ιδρύματα που προσκόμισαν στοιχεία σχετικά τον αριθμό αιτήσεων για τη χορήγηση διπλώματος ευρεσιτεχνίας κατά την περίοδο 1996-2000 υπέβαλαν, κατά μέσο όρο, 57 σχετικές αιτήσεις (συνολικά 2.779) για την υπό εξέταση περίοδο, ενώ το 50% των εν λόγω ιδρυμάτων υπέβαλαν λιγότερες από 10 αιτήσεις διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας. Αντιθέτως, μία και μόνο μεγάλη εταιρεία υπέβαλε 5.320 αιτήσεις για τη χορήγηση διπλώματος ευρεσιτεχνίας, αν και ένας σημαντικός φορέας δημόσιας έρευνας είχε επίσης υποβάλει περίπου 900 σχετικές αιτήσεις κατά την ίδια περίοδο.

Τα στοιχεία που συγκεντρώθηκαν μέσω του ερωτηματολογίου επιβεβαιώνουν το γεγονός ότι οι μεγάλες επιχειρήσεις υποβάλλουν τις περισσότερες αιτήσεις για τη χορήγηση διπλώματος ευρεσιτεχνίας στον τομέα της βιοτεχνολογίας. Σύμφωνα με τις στατιστικές του USPTO για τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας στη γενετική μηχανική από το 1984 έως το 1997, περίπου το 91% όλων των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας ιδιοκτησίας ΗΠΑ χορηγούνται σε αμερικανικούς ομίλους, ενώ το εναπομείναν 9% χορηγείται στην αμερικανική κυβέρνηση και σε ιδιώτες. Ωστόσο, οι μεγάλοι φορείς δημόσιας έρευνας είναι από εκείνους που αποκτούν τα περισσότερα διπλώματα ευρεσιτεχνίας, όπως προκύπτει από την ενότητα 1.3.

Το σύστημα διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας προωθεί τη δημοσίευση αποτελεσμάτων

Περίπου το 25% του βιομηχανικού τομέα και το 8% του ακαδημαϊκού χώρου απάντησαν θετικά στο ερώτημα κατά πόσον "… η μεταβολή του νομικού πλαισίου διευκόλυνε τη δημοσίευση επιστημονικών αποτελεσμάτων (μέσω επιστημονικών δημοσιεύσεων και/ή αιτήσεων για τη χορήγηση διπλώματος ευρεσιτεχνίας), τα οποία θα αποσιωπούνταν χωρίς την προστασία των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας;" Οι περισσότερες περιπτώσεις παρατηρήθηκαν στις μεγάλες βιομηχανίες και στους σημαντικούς φορείς δημόσιας έρευνας. Τούτο αποδεικνύει κάπως ότι, ενίοτε, το σύστημα διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας πράγματι διευκόλυνε τη δημοσίευση επιστημονικών αποτελεσμάτων.

Συνεταιρική υποβολή αίτησης για τη χορήγηση διπλώματος ευρεσιτεχνίας

Οι αποδέκτες διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας κλήθηκαν να απαντήσουν κατά πόσον οι σχετικές αιτήσεις υποβλήθηκαν σε συνεργασία με άλλους εταίρους και, εάν ναι, κατά πόσον οι κύριοι εταίροι ανήκαν στον ακαδημαϊκό ή στον βιομηχανικό τομέα ή και στους δύο. Από τα αποτελέσματα προκύπτει ότι περίπου τα ¾ μεγάλων βιομηχανιών (76,5%) υποβάλλουν αιτήσεις διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας σε συνεργασία με τον ακαδημαϊκό χώρο και/ή τη βιομηχανία. Το ποσοστό των ακαδημαϊκών ιδρυμάτων που συνεργάζονται με τρίτους είναι μόνο ελάχιστα χαμηλότερο (73,4%). Οι ΜΜΕ και οι νεοϊδρυόμενες επιχειρήσεις υποβάλλουν αιτήσεις διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας τόσο ανεξάρτητα (50%) όσο και σε συνεργασία με την ακαδημαϊκή κοινότητα (40%). Συνεπώς, οι εφευρέσεις στις ΜΜΕ και στις νεοϊδρυόμενες επιχειρήσεις φαίνεται ότι προκύπτουν εντός της επιχείρησης ή μέσω συνεργασίας με τον ακαδημαϊκό χώρο, αλλά σε πολύ μικρότερο βαθμό σε συνεργασία με μεγάλες επιχειρήσεις. Τούτο αποδεικνύει τη σημασία του ακαδημαϊκού τομέα για τις ΜΜΕ και τις νεοϊδρυόμενες επιχειρήσεις, ειδικότερα όσον αφορά τη μεταφορά και/ή τη δημιουργία νέων γνώσεων.

3.2.4. Συνοπτική παρουσίαση σχολίων των απαντώντων

Ελήφθησαν πολλά γραπτά σχόλια· τα περισσότερα επισημαίνουν τα ζητήματα που εξετάστηκαν στο πλαίσιο της παραπάνω ανάλυσης, αλλά ανέκυψαν επιπλέον σημαντικά θέματα. Μεταξύ εκείνων που αναφέρθηκαν επανειλημμένως είναι τα εξής:

- η αναγκαιότητα οικονομικά αποδοτικού ευρωπαϊκού συστήματος διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας,

- η διεθνής εναρμόνιση του δικαίου περί διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας,

- η ανάγκη υποδομών για την παροχή συμβολών και υποστήριξης σε πανεπιστήμια, συμπεριλαμβανομένων των βελτιώσεων στη διδασκαλία του δικαίου περί διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας στους πανεπιστημιακούς.

Ανέκυψαν και ορισμένα άλλα σημαντικά ζητήματα, όπως:

- η ανάγκη διάδοσης των πληροφοριών σχετικά με τις ευρωπαϊκές κανονιστικές ρυθμίσεις και το ευρωπαϊκό δίκαιο, π.χ., μέσω κεντρικού ευρωπαϊκού ιστοχώρου·

- η υποβολή προσωρινής αίτησης για τη χορήγηση διπλώματος ευρεσιτεχνίας δεν είναι υποχρεωτική στην Ευρώπη, καθώς ισχύουν ήδη χαμηλού κόστους ή δωρεάν διαδικασίες εφαρμογής σε χώρες όπως το Ηνωμένο Βασίλειο και η Σουηδία.

Τέλος, αναφέρθηκε σε ορισμένες απαντήσεις ότι το πρόβλημα των καθυστερήσεων στις δημοσιεύσεις θα μπορούσε να επιλυθεί με τη μεγαλύτερη εξοικείωση με το σύστημα διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, γιατί το επίπεδο λεπτομερών στοιχείων που απαιτείται στην αίτηση διπλώματος ευρεσιτεχνίας – κοινώς, να δοθεί η "απόδειξη της σύλληψης" – έχει μικρότερη αξία από εκείνο που απαιτείται για μια επιτυχή επιστημονική δημοσίευση. Επομένως, οι επιστήμονες με εμπειρία και των δύο διαδικασιών πρέπει, κατά κανόνα, να προετοιμάζουν την αίτηση για τη χορήγηση διπλώματος ευρεσιτεχνίας πριν από την κατάθεση επιστημονικής μελέτης προς έκδοση, προκειμένου να εξαλειφθούν οι καθυστερήσεις δημοσιεύσεων που προκύπτουν από την υποβολή της σχετικής αίτησης.

4. ΜΕΤΡΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΟΦΥΓΗ ΚΑΘΥΣΤΕΡΗΣΕΩΝ ΣΤΙΣ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΕΙΣ

4.1. Η περίοδος χάριτος

4.1.1. Πιθανά πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα της περιόδου χάριτος – Αποτελέσματα ακρόασης της ΕΚ

Η περίοδος χάριτος θεωρήθηκε από τον ακαδημαϊκό χώρο ως το σημαντικότερο μέτρο για την αποφυγή καθυστερήσεων στις δημοσιεύσεις. Ωστόσο, μεγάλες επιχειρήσεις αντιτίθενται σθεναρά στην εισαγωγή περιόδου χάριτος στο εθνικό ή κοινοτικό σύστημα διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας.

Παρόμοιες απόψεις παρουσιάστηκαν κατά τη διάρκεια ακρόασης σχετικά με την περίοδο χάριτος που διοργανώθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή τον Οκτώβριο του 1998, στην οποία συμμετείχαν 150 άτομα. Τα επιχειρήματα που προβλήθηκαν από τα διάφορα μέρη τεκμηριώνονται στα συνοπτικά πρακτικά της εν λόγω συνεδρίασης[8]. Οι υποστηρικτές της περιόδου χάριτος επισήμαναν ότι, με το ισχύον σύστημα, οποιαδήποτε αποκάλυψη από αμέλεια συνεπάγεται την πλήρη απώλεια των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Ωστόσο, ακαδημαϊκοί ερευνητές και μικρές επιχειρήσεις ίσως χρειάζεται να αποκαλύψουν την εφεύρεση σε δυνητικούς μελλοντικούς εταίρους (βιομηχανία, χρηματοδότες κ.λπ.) ώστε να την αναπτύξουν περαιτέρω. Οι μεγάλες βιομηχανίες δηλώνουν ότι η περίοδος χάριτος θα προκαλέσει έλλειψη ασφάλειας δικαίου η οποία ενδέχεται να αποτελέσει αντικίνητρο για τη βιομηχανία όσον αφορά τις επενδύσεις σε τομείς όπου είναι αβέβαιο κατά πόσον γίνονται ή θα γίνουν σεβαστά τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας. Κατά τη συζήτηση εντοπίστηκαν επίσης πιθανές εναλλακτικές λύσεις, ιδίως η δυνατότητα υποβολής προσωρινής αίτησης για τη χορήγηση διπλώματος ευρεσιτεχνίας ή η διεύρυνση των εξαιρέσεων που ισχύουν στην αρχή του εντελώς νέου χαρακτήρα της εφεύρεσης, που προς το παρόν ισχύει μόνο στην περίπτωση "προφανούς κατάχρησης" και "αποκάλυψης σε διεθνείς εκθέσεις". Αναφέρθηκε επίσης η ανάγκη διεθνούς εναρμόνισης.

4.1.2. Απόψεις εμπειρογνωμόνων υπέρ και κατά της περιόδου χάριτος

Η διακυβερνητική διάσκεψη των κρατών μελών του Ευρωπαϊκό Γραφείο Διπλωμάτων Ευρεσιτεχνίας για τη μεταρρύθμιση του συστήματος διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας στην Ευρώπη (Παρίσι, 24-25 Ιουνίου 1999) εξουσιοδότησε το ΕΓΔΕ να εξετάσει, υπό ποιες συνθήκες τα αποτελέσματα της αποκάλυψης πριν από την υποβολή αίτησης θα μπορούσαν να συνυπολογιστούν στο ευρωπαϊκό δίκαιο περί διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας. Τούτο πραγματοποιήθηκε λαμβάνοντας υπόψη τα εξής:

---

[8] http://europa.eu.int/comm/internal_market/fr/intprop/430.htm

- οι φορείς δημόσιας έρευνας, τα πανεπιστήμια και ορισμένες εταιρείες μπορεί να προτιμούν τη δυνατότητα να υποβάλουν αίτηση για τη χορήγηση διπλώματος ευρεσιτεχνίας ενώ, ταυτόχρονα, θα είναι υποχρεωμένες να προβαίνουν σε ορισμένες αποκαλύψεις·

- επιπροσθέτως, ορισμένες μορφές επικοινωνίας, π.χ., το Διαδίκτυο, αυξάνουν τον κίνδυνο ενδεχόμενης ακούσιας αποκάλυψης των ερευνητικών αποτελεσμάτων·

- στην Ευρώπη και σε άλλες χώρες, τέτοιες αποκαλύψεις δεν επιτρέπουν στους εφευρέτες να αποκτούν προστασία μέσω διπλώματος ευρεσιτεχνίας για τις εφευρέσεις τους.

Το ΕΓΔΕ ζήτησε την άποψη δύο εμπειρογνωμόνων, του κ. Jan Galama και του καθηγητή Δρ Joseph Straus[9], σχετικά με τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα της λεγόμενης "περιόδου χάριτος", όσον αφορά την προστασία του εφευρέτη από επιζήμια αποκάλυψη της εφεύρεσής του πριν από την υποβολή αίτησης για τη χορήγηση διπλώματος ευρεσιτεχνίας. Οι απόψεις αυτές γνωστοποιούνται στο ενδιαφερόμενο κοινό μέσω του ιστοχώρου του ΕΓΔΕ[9] προκειμένου να τονωθεί η τρέχουσα συζήτηση για το εν λόγω αντιφατικό ζήτημα και να δοθεί βάση για ευρεία δημόσια διαβούλευση σε ευρωπαϊκό και σε εθνικό επίπεδο. Τα επιχειρήματά τους παρουσιάζονται συνοπτικά στο πλαίσιο 1 και 2 αντίστοιχα.

[9] βλ. λεπτομέρειες για τις απόψεις στη διεύθυνση http://www.european-patent-office.org/news/headlns/2000_07_25_e.htm

Πλαίσιο 1: Επιχειρήματα κατά της περιόδου χάριτος – περίληψη της άποψης του κ. Galama

Το ουσιαστικό σημείο της άποψης του κ. Galama είναι ότι η εισαγωγή περιόδου χάριτος στο ευρωπαϊκό δίκαιο περί διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας θα απέβαινε επιζήμια και δεν πρέπει να υποστηριχθεί διότι θα περιόριζε την ασφάλεια δικαίου για τους τρίτους και θα μπορούσε να προκαλέσει σύγχυση στους μεμονωμένους εφευρέτες, παρέχοντάς τους εσφαλμένη αίσθηση ασφάλειας. Η παγκόσμια ταχεία επικοινωνία μέσω του Διαδικτύου, η αυξανόμενη οικονομική σημασία των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, καθώς και ο διεθνής ανταγωνισμός απαιτούν σαφές σύστημα διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας στο οποίο ο καθένας θα μπορεί και θα πρέπει να βασίζεται. Οι ανεξάρτητοι εφευρέτες θα αντιμετωπίσουν τους περισσότερους κινδύνους από την εφαρμογή περιόδου χάριτος, εφόσον οι τρίτοι ενδέχεται να αντλήσουν δικαιώματα παρέμβασης από την πρόωρη αποκάλυψη. Τούτο θα περιόριζε πράγματι τα δικαιώματα του εφευρέτη, ιδίως σε έντονα ανταγωνιστικούς τομείς όπως η τεχνολογία της πληροφορίας και η βιοτεχνολογία. Εάν ο ακαδημαϊκός χώρος επιθυμεί να είναι ανταγωνιστικός στον οικονομικό κόσμο, πρέπει να είναι προετοιμασμένος να εγκαταλείψει ορισμένες παλιές συνήθειες, όπως είναι η πρόωρη δημοσίευση.

- Η εισαγωγή γενικής περιόδου χάριτος με αναθεώρηση της Σύμβασης για το Ευρωπαϊκό Δίπλωμα Ευρεσιτεχνίας (ΣΕΔΕ) θα έφερνε τους ευρωπαίους εφευρέτες σε μειονεκτική θέση επειδή δεν θα υπήρχε καμία εγγύηση αμοιβαιότητας από άλλες χώρες.

- Η εισαγωγή περιόδου χάριτος στο πλαίσιο διεθνούς συνθήκης χωρίς ουσιαστική εναρμόνιση του δικαίου περί διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας θα διατηρήσει το πρόβλημα που επισημάνθηκε κατά τις διαπραγματεύσεις σχετικά με την "παλιά" συνθήκη για το δίκαιο περί διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας στις αρχές της δεκαετίας του ’90: κοινώς, λόγω των ιδιαιτεροτήτων του αμερικανικού συστήματος "πρώτος εφευρέτης", η έννοια "περίοδος χάριτος" δεν γίνεται αντιληπτή κατά τον ίδιο τρόπο από τις ΗΠΑ και την Ευρώπη. Ειδικότερα το ζήτημα των δικαιωμάτων προηγούμενου χρήστη και η ευρωπαϊκή επιμονή σχετικά με το ότι οι αποκαλύψεις κατά την περίοδο χάριτος δεν πρέπει να θεωρείται ότι δημιουργούν ημερομηνία προτεραιότητας ενδέχεται να αποδειχθούν "ασυμβίβαστες" με τη θέση των ΗΠΑ.

- Η εισαγωγή περιόδου χάριτος ως μέρος της ευρείας διεθνούς εναρμόνισης του δικαίου περί διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας παραμένει κάπως υποθετική, δεδομένου ότι οι ΗΠΑ δεν εμφανίζουν καμία προθυμία να εγκαταλείψουν το σύστημα "πρώτος εφευρέτης"· ακόμη κι αν το έκαναν, όμως, θεωρείται πιθανόν ότι σε οποιαδήποτε διαπραγμάτευση θα παρέμεναν στοιχεία του συστήματος "πρώτος εφευρέτης", απειλώντας να "θέσουν σε κίνδυνο" την ακεραιότητα του σαφούς και εύρυθμου συστήματος "πρώτης καταχώρισης".

- Ο κ. Galama συμπεραίνει ότι, ακόμη κι αν οι ΗΠΑ προτίθεντο να εγκαταλείψουν το σύστημα "πρώτος εφευρέτης", δεν θα δικαιολογείτο επαρκώς η έγκριση περιόδου χάριτος λόγω της αβεβαιότητας και των πιθανών παρερμηνειών που θα προέκυπταν.

Jan E. Galama, Corporate Intellectual Properrty, Philips International B.V., Eindhoven

Πλαίσιο 2: Επιχειρήματα υπέρ της περιόδου χάριτος – περίληψη της άποψης του καθηγητή Straus

Ο καθηγητής Straus αναφέρει ότι η εισαγωγή γενικής περιόδου χάριτος στο ευρωπαϊκό δίκαιο περί διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας είναι ευπρόσδεκτη εφόσον ήδη προβλέπεται κάποια μορφή περιόδου χάριτος στη νομοθεσία περί διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας 38 χωρών παγκοσμίως, συμπεριλαμβανομένων τριών χωρών (Εσθονία, Ρουμανία και Σλοβενία) οι οποίες ενδέχεται να καταστούν συμβαλλόμενα μέρη της ΣΕΔΕ το 2002. Η απουσία τέτοιας διάταξης στην Ευρώπη θα ήταν δυνατόν να επιφέρει αρνητικές οικονομικές επιπτώσεις, όπως τη μετατόπιση των επενδύσεων και της τεχνολογικής ανάπτυξης εκτός Ευρώπης, προς χώρες όπου οι αποκαλύψεις που πραγματοποιούνται πριν από την υποβολή αίτησης για τη χορήγηση διπλώματος ευρεσιτεχνίας δεν βλάπτουν απαραίτητα την εν λόγω υποβολή.

- Τόσο το Ηνωμένο Βασίλειο όσο και η Γερμανία προέβλεπαν ήδη περίοδο χάριτος στις νομοθεσίες τους περί διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας και τούτο δεν είχε προκαλέσει καμία δυσκολία. Ούτε προκύπτει από τη νομολογία, π.χ., του Καναδά και της Ιαπωνίας ότι μια τέτοια διάταξη, που χρησιμοποιείται πρωτίστως ως "δίκτυ ασφαλείας", δημιουργεί προβλήματα.

- Ακόμη και το ισχύον ευρωπαϊκό δίκαιο περί διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας δεν δύναται να εγγυηθεί απόλυτη ασφάλεια δικαίου. Στις διαδικασίες για τη χορήγηση διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι προφορικές αποκαλύψεις και η δημόσια χρήση για τον καθορισμό της στάθμης της τεχνικής. Η κατάσταση θα επιδεινωθεί με την αυξημένη χρήση του Διαδικτύου. Ως εκ τούτου, η ασφάλεια δικαίου συνιστά σχετική έννοια και δεν βασίζεται στην ύπαρξη ή μη περιόδου χάριτος.

- Επιπροσθέτως, οι τρίτοι καλούνται ήδη να αντεπεξέλθουν σε ένα βαθμό αβεβαιότητας. Οι αιτήσεις για τη χορήγηση διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας δεν δημοσιεύονται πριν από την πάροδο 18 μηνών από την ημερομηνία προτεραιότητας και, ακόμη και τότε, δεν καθίσταται σαφές πριν από την ολοκλήρωση της διαδικασίας χορήγησης διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας ποια ακριβώς θα είναι η φύση των αποκλειστικών δικαιωμάτων που προβάλλονται.

- Πρέπει να συνυπολογιστεί η αυξανόμενη σημασία των ακαδημαϊκών και ερευνητικών ιδρυμάτων ως αιτούντων δίπλωμα ευρεσιτεχνίας και ως φορέων γνώσης σχετικά με την καινοτομία. Πρέπει να διευκολυνθεί η ταχεία δημοσίευση ερευνητικών αποτελεσμάτων. Η αποκάλυψη ταυτόχρονα ή μόνο μετά την υποβολή αίτησης διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας δεν ικανοποιεί πλήρως την εν λόγω ανάγκη, εφόσον δεν είναι πάντα εφικτό να υποβληθεί νωρίς μια τέτοια αίτηση και, εν πάση περιπτώσει, η πλήρης απαγόρευση υποβολής αίτησης για τη χορήγηση διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας σχετικά με ήδη δημοσιευμένες εφευρέσεις είναι δυσανάλογη προς οποιαδήποτε αμέλεια από την πλευρά του εφευρέτη. Δεν πλήττονται μόνο οι εφευρέτες κάθε φορά που μια χρήσιμη εφεύρεση αποκλείεται από την προστασία μέσω διπλώματος ευρεσιτεχνίας, αλλά ολόκληρη η κοινωνία. Από τα στατιστικά στοιχεία της Ιαπωνίας, των ΗΠΑ και της Γερμανίας προκύπτει σαφώς ότι η ταχεία αποκάλυψη έχει ιδιαίτερη σημασία για τα ακαδημαϊκά/ερευνητικά ιδρύματα και για τους ανεξάρτητους εφευρέτες· οι δε ανάγκες του συγκεκριμένου τομέα πρέπει να τύχουν μεγαλύτερης αναγνώρισης στην Ευρώπη. Ωστόσο, οι στατιστικές της Ιαπωνίας, όπου η περίοδος χάριτος πρέπει να αποτελέσει αντικείμενο επίκλησης, αποδεικνύουν εξίσου σαφώς τη σημασία της για τις μεγάλες επιχειρήσεις: το 47% των αιτήσεων με επίκληση περιόδου χάριτος που υποβλήθηκαν το 1999 προερχόταν από μεγάλες επιχειρήσεις.

- Οι προσωρινές αιτήσεις δεν παρέχουν ικανοποιητική θεραπεία διότι δεν εξετάζουν καθόλου τις αποκαλύψεις από αμέλεια και, ακόμη και σε άλλες περιπτώσεις, θέτουν τον κίνδυνο η αρχική αποκάλυψη να αποδειχθεί ακατάλληλη βάση για οποιαδήποτε μεταγενέστερη αίτηση.

Καθηγητής Δρ. Joseph Straus, Ίδρυμα Max-Planck για το αλλοδαπό και διεθνές δίκαιο περί διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και ανταγωνισμού, Μόναχο

4.1.3. Οι εργασίες που αναλαμβάνονται υπό την αιγίδα του ΠΟΠΙ (Παγκόσμια Οργάνωση Πνευματικής Ιδιοκτησίας)

Στο πλαίσιο της Μόνιμης Επιτροπής για το Δίκαιο περί διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας του ΠΟΠΙ, έχουν αρχίσει συνομιλίες ώστε να εναρμονιστεί ουσιαστικά το δίκαιο περί διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας σε παγκόσμιο επίπεδο. Οι εν λόγω συνεχιζόμενες εργασίες καλύπτουν σημαντικά ζητήματα όπως το νέο της εφεύρεσης, την εφευρετική δραστηριότητα ή τον μη προφανή χαρακτήρα και τη βιομηχανική εφαρμογή ή χρησιμότητα. Έχει επίσης εξεταστεί το ενδεχόμενο σχεδίου άρθρου για την εισαγωγή περιόδου χάριτος στην εθνική νομοθεσία. Αξίζει να επισημανθεί ότι δεν έχει ακόμη ληφθεί απόφαση για την έγκριση περιόδου χάριτος. Οι διατάξεις του εν λόγω άρθρου μοιάζουν πολύ με εκείνες που προτάθηκαν το 1991 (πρώτο σχέδιο συνθήκης για την εναρμόνιση του δικαίου περί διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, το οποίο απέτυχε).

Οι βασικές αρχές είναι οι εξής:

- εισαγωγή περιόδου χάριτος για οποιαδήποτε αποκάλυψη της εφεύρεσης (από τον εφευρέτη, από τρίτο ή από εθνικό γραφείο διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας) εντός 12 μηνών πριν από την ημερομηνία υποβολής της αίτησης ή 12 μηνών πριν από την ημερομηνία προτεραιότητας·

- ο εφευρέτης δύνανται πάντα να επικαλείται την περίοδο χάριτος·

- ο εφευρέτης πρέπει να αποδείξει ότι η αποκάλυψη πραγματοποιήθηκε λιγότερο από 12 μήνες πριν από την ημερομηνία υποβολής (ή, εάν ζητείται προτεραιότητα, πριν από την ημερομηνία προτεραιότητας της αίτησης).

Οι συζητήσεις τόσο επί της αρχής της εισαγωγής περιόδου χάριτος όσο και επί του περιεχομένου της θα συνεχιστούν κατά τις προσεχείς συνεδριάσεις της Μόνιμης Επιτροπής για το Δίκαιο περί διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας.

4.2. Η προσωρινή αίτηση διπλώματος ευρεσιτεχνίας

Η συνθήκη για το δίκαιο περί διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας (ΣΔΔΕ)[10] εγκρίθηκε στη Γενεύη στις 2 Ιουνίου 2000, με σκοπό να εναρμονιστούν οι επίσημες επιταγές του δικαίου περί διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας. Μία από τις σημαντικότερες διατάξεις εξετάζει τη δυνατότητα του αιτούντα να αποκτά ημερομηνία υποβολής χωρίς να πληροί τις επίσημες προϋποθέσεις που απαιτούνται κατά κανόνα για την εξέταση της αίτησης, ιδίως την υποχρέωση του αιτούντα να παράσχει περιγραφή και ορισμένες αξιώσεις, καθώς και να υποβάλει την αίτηση σε μία από τις γλώσσες που αποδέχεται το Γραφείο.

10 http://www.wipo.int/treaties/ip/plt/treaty.html

Σύμφωνα με το νέο άρθρο 5 της ΣΔΔΕ, κάθε αιτών έχει το δικαίωμα να αποκτήσει ημερομηνία υποβολής, με τον όρο ότι η αίτηση μεταβιβάστηκε στο Γραφείο σε έντυπη μορφή ή με οποιοδήποτε άλλο μέσο (συμπεριλαμβανομένου του ηλεκτρονικού)[11] και ότι συνοδευόταν από τα εξής:

- σαφή ή συγκεκαλυμμένη ένδειξη ότι τα στοιχεία πρόκειται να αποτελέσουν αίτηση·
- ενδείξεις που καθιστούν εφικτή την εξακρίβωση των στοιχείων του αιτούντα ή που επιτρέπουν στο Γραφείο να έρθει σε επαφή με τον αιτούντα·
- ένα τμήμα που, εκ πρώτης όψεως, φαίνεται περιγραφή (οποιοδήποτε συμβαλλόμενο μέρος μπορεί να επιτρέψει την υποβολή σχεδίου αντί του προαναφερόμενου τμήματος). Επιπλέον, δεν είναι απαραίτητο το εν λόγω τμήμα να έχει συνταχθεί σε μία από τις επίσημες γλώσσες του Γραφείου.

Το ενδιαφέρον στοιχείο της συγκεκριμένης διάταξης έγκειται στην παροχή ημερομηνίας υποβολής προς τον αιτούντα. Εφεξής, ο αιτών θα έχει το δικαίωμα να αποκαλύπτει την εφεύρεσή του χωρίς να θίγει τη δυνατότητα κατοχύρωσης με δίπλωμα ευρεσιτεχνίας.

Οι ανωτέρω διατάξεις είναι καινούργιες στην ευρωπαϊκή νομοθεσία. Ωστόσο, οι κανόνες αυτοί ισχύουν ήδη στις ΗΠΑ. Η Σύμβαση για το Ευρωπαϊκό Δίπλωμα Ευρεσιτεχνίας τροποποιήθηκε προκειμένου να συνυπολογιστούν οι νέες αυτές προϋποθέσεις για την απόκτηση ημερομηνίας υποβολής (Διπλωματική Διάσκεψη, Μόναχο, 20-29 Νοεμβρίου 2000)[12].

4.3. Δράσεις στήριξης και ευαισθητοποίησης, ιδίως για δημόσιους ερευνητές

Μεγάλος αριθμός μικρών επιχειρήσεων και φορέων δημόσιας έρευνας δεν διαθέτουν ούτε το προσωπικό ούτε τους οικονομικούς πόρους ώστε να διαχειριστούν την πνευματική ιδιοκτησία τους.

Όσον αφορά τους δημόσιους ερευνητές, αυτή καθαυτή η περιπλοκότητα των κανονιστικών ρυθμίσεων σχετικά με εφευρέσεις των εργαζομένων (όπως η κυριότητα, το "προνόμιο των καθηγητών", οι ρυθμίσεις για τα δικαιώματα πρόσβασης σε πνευματική ιδιοκτησία δημοσίως χρηματοδοτούμενης, συνεταιριστικής έρευνας, κ.λπ. και την κυριότητα επί των δικαιωμάτων αυτών) συνιστά εμπόδιο στην αίτηση προστασίας πνευματικής ιδιοκτησίας των ερευνητικών αποτελεσμάτων τους. Παρά το γεγονός ότι οι μεγάλοι ερευνητικοί φορείς μπορεί να διαθέτουν τους απαραίτητους πόρους για να χαράξουν πολιτική σχετικά με την πνευματική ιδιοκτησία και για να παράσχουν βοηθητική υποδομή σε επιστήμονες, ανάλογες υποδομές και πολιτικές πνευματικής ιδιοκτησίας απουσιάζουν σε σημαντικό βαθμό από τα πανεπιστήμια. Σε ιδανικές περιπτώσεις, οι εν λόγω βοηθητικές υποδομές πρέπει να παράσχουν, μεταξύ άλλων, τα εξής:

- συμβουλές και εμπειρογνωμοσύνη σχετικά με την αξιολόγηση της πνευματικής ιδιοκτησίας και τη βέλτιστη στρατηγική προστασίας·

---

[11] Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα, μετά την εισαγωγή αποτελεσματικού κοινοτικού συστήματος διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, θα μπορούσε να καταστεί συμβαλλόμενο μέρος της συνθήκης για το δίκαιο περί διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας.

[12] Οι εν λόγω διατάξεις θα τεθούν σε ισχύ δύο έτη μετά την υποβολή, εκ μέρους του 15ου συμβαλλόμενου κράτους, του μέσου κύρωσης που επέλεξε.

- νομικές συμβουλές σχετικά με το δίκαιο περί εφευρέσεων των εργαζόμενων, το δίκαιο πνευματικής ιδιοκτησίας και τις κανονιστικές ρυθμίσεις για την πνευματική ιδιοκτησία·

- βοήθεια και χρηματοοικονομική ενίσχυση για την υποβολή αίτησης διπλώματος ευρεσιτεχνίας· και

- υποστήριξη για την αξιοποίηση της πνευματικής ιδιοκτησίας (άδειες εκμετάλλευσης, νεοϊδρυόμενες επιχειρήσεις).

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τα κράτη μέλη υποστηρίζουν ή αρχίζουν να πραγματοποιούν σειρά δραστηριοτήτων με σκοπό να αυξηθεί η ευαισθητοποίηση σε θέματα κατοχύρωσης μέσω διπλώματος ευρεσιτεχνίας ή να παρασχεθεί άμεση στήριξη σε ερευνητές για την προετοιμασία, την υποβολή και τη χρηματοδότηση αίτησης για τη χορήγηση διπλώματος ευρεσιτεχνίας, καθώς και για την εκμετάλλευση δικαιωμάτων διπλώματος ευρεσιτεχνίας. Στις εν λόγω δραστηριότητες συμπεριλαμβάνονται το γραφείο συνδρομής για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας (IPR-Helpdesk), το οποίο χρηματοδοτείται από τη ΓΔ Επιχειρήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής[13], και η νέα πρωτοβουλία "Ακαδημία διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας" που πρόκειται να εφαρμοστεί από την ίδια Γενική Διεύθυνση. Η εν λόγω πρωτοβουλία αποβλέπει στη δημιουργία δικτύου γραφείων για την έκδοση αδειών εκμετάλλευσης στον τομέα της τεχνολογίας των ευρωπαϊκών ερευνητικών φορέων, με σκοπό την ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών και εμπειριών όσον αφορά την προστασία και την αξιοποίηση δημοσίως χρηματοδοτούμενης έρευνας. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υποστηρίζει επίσης τα εθνικά γραφεία διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας στη δημιουργία πρωτοβουλιών και υπηρεσιών για την υποστήριξη της κατοχύρωσης μέσω διπλώματος ευρεσιτεχνίας, ιδίως στον ακαδημαϊκό τομέα και στις ΜΜΕ.

4.4. Νομικό πλαίσιο, κανονιστικές ρυθμίσεις και άλλες πολιτικές σχετικά με τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας

Σειρά άλλων παραγόντων ενδέχεται να συμβάλλει στην καθυστέρηση της δημοσίευσης εργασιών με αντικείμενο που μπορεί να κατοχυρωθεί με δίπλωμα ευρεσιτεχνίας:

- Η έλλειψη οικονομικά αποδοτικού και απλού κοινοτικού διπλώματος ευρεσιτεχνίας μπορεί να προκαλέσει καθυστερήσεις λόγω της δύσκολης εξεύρεσης χρηματοδότησης για την αίτηση διπλώματος ευρεσιτεχνίας. Ενδέχεται να μην υποβληθεί αίτηση για ορισμένες εφευρέσεις εξαιτίας του υψηλού κόστους που συνεπάγεται η προστασία τους μέσω διπλώματος ευρεσιτεχνίας και μπορεί, μάλιστα, να αποσιωπηθούν, ιδίως στις ΜΜΕ.

- Ορισμένες κανονιστικές ρυθμίσεις σχετικά με την κυριότητα και τη χρήση εφευρέσεων, όπως οι διατάξεις σχετικά με τους εργαζομένους, και η έλλειψη γνώσης του εν λόγω νομικού πλαισίου, ιδίως στις ΜΜΕ και τα πανεπιστήμια, μπορεί να περιπλέξουν και να καθυστερήσουν τη διαδικασία λήψης απόφασης σχετικά με την υποβολή αίτησης για τη χορήγηση διπλώματος ευρεσιτεχνίας και, ως εκ τούτου, να καθυστερήσουν τη δημοσίευση.

- Οι εφευρέσεις που προκύπτουν κατά τη διάρκεια ερευνητικών συνεργασιών μεταξύ πανεπιστημίων και βιομηχανίας μπορεί να καθυστερήσουν επειδή δεν έχουν έχουν επιτευχθεί προηγουμένως σαφείς συμφωνίες σχετικά με τη βέλτιστη διαχείριση της πνευματικής ιδιοκτησίας που δημιουργείται στο πλαίσιο τέτοιων ομίλων, ενώ πρέπει να

---

13 http://www.ipr-helpdesk.org

συνυπολογιστούν τα διαφορετικά συμφέροντα και οι διαφορετικές στρατηγικές των εταίρων. Ενίοτε, οι ακαδημαϊκοί εταίροι δεν διαθέτουν σαφή άποψη και/ή πολιτική σχετικά με θέματα πνευματικής ιδιοκτησίας, καθώς και τα απαραίτητα διαπραγματευτικά προσόντα για την επίτευξη των στόχων τους κατά τη σύναψη συμφωνιών συνεργασίας. Οι βιομηχανικοί εταίροι δεν λαμβάνουν πάντα υπόψη τη σημασία της ταχείας δημοσίευσης επιστημονικών αποτελεσμάτων για τους ακαδημαϊκούς εταίρους τους.

Ενώ ορισμένα από τα εν λόγω ζητήματα πολιτικής εξετάζονται ήδη σε επίπεδο ΕΕ ή κρατών μελών (δηλ., το κοινοτικό δίπλωμα ευρεσιτεχνίας[14], το δίκαιο για τις εφευρέσεις των εργαζομένων στη Γερμανία[15], κ.λπ.), πρέπει να εξεταστούν αναλυτικότερα ορισμένα άλλα ζητήματα και να επισημανθούν ενδεχόμενα μέτρα πολιτικής για τα ζητήματα αυτά.

5. ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

- Η προστασία μέσω διπλώματος ευρεσιτεχνίας των ερευνητικών αποτελεσμάτων στον τομέα της γενετικής μηχανικής συνήθως διευκολύνει τη δημοσίευση και αποτρέπει τις στρατηγικές αποσιώπησης. Δημοσιεύονται μελέτες μετά την υποβολή αίτησης για τη χορήγηση διπλώματος ευρεσιτεχνίας ή, το αργότερο, μέσω της δημοσίευσης της εν λόγω αίτησης (έως 18 μήνες μετά την ημερομηνία υποβολής της αίτησης).

- Ο τομέας δημόσιας έρευνας χρησιμοποιεί συχνά το σύστημα διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας. Η αντιπαράθεση μεταξύ της στρατηγικής της επιστημονικής "δημοσίευσης και διάδοσης" και της στρατηγικής "προστασίας και εκμετάλλευσης" ενδέχεται να προκαλέσει καθυστερήσεις στη δημοσίευση επιστημονικών αποτελεσμάτων που μπορεί να αποτελέσουν αντικείμενο αίτησης για τη χορήγηση διπλώματος ευρεσιτεχνίας.

- Από σφυγμομέτρηση που πραγματοποιήθηκε μεταξύ κοινοτικών ερευνητών και ερευνητικών φορέων, τόσο από τη βιομηχανία όσο και από τον ακαδημαϊκό χώρο, προκύπτει ότι πράγματι παρατηρούνται καθυστερήσεις στις δημοσιεύσεις, αλλά η συχνότητα των καθυστερήσεων αυτών είναι αντιστρόφως ανάλογη της εξοικείωσης των χρηστών με το σύστημα διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας. Όσον αφορά τους πεπειραμένους χρήστες, σημαντικές καθυστερήσεις συμβαίνουν σε λιγότερο από το 20% των περιπτώσεων (20% σε ακαδημαϊκά ιδρύματα και 8% στη βιομηχανία).

- Περίπου το 50% των ερωτηθέντων ερευνητών από τον ακαδημαϊκό χώρο οι οποίοι δεν έχουν καμία προηγούμενη εμπειρία με το σύστημα διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας αλλά προτίθενται να το χρησιμοποιήσουν μελλοντικά πιστεύει ότι θα υπάρξουν σημαντικές καθυστερήσεις. Πρέπει να αναληφθούν ενέργειες ευαισθητοποίησης και ενισχυτικές δραστηριότητες ώστε οι εν λόγω ερευνητές να ανατρέψουν αυτές τις (ανακριβείς) αντιλήψεις και να βοηθήσουν τους ερευνητές να εξοικειωθούν περισσότερο με το ίδιο το σύστημα διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας. Τούτο πρέπει να γίνει σε κάθε επίπεδο - περιφερειακό, εθνικό και ευρωπαϊκό.

---

[14] Πρόταση κανονισμού του Συμβουλίου για το κοινοτικό δίπλωμα ευρεσιτεχνίας, COM (2000) 0412 τελικό, ΕΕ C 337 E, 28/11/2000, σ. 278.

[15] Νομοσχέδιο (14/5975 της 09.052001: http://dip.bundestag.de/btd/14/059/1405975.pdf) κατατέθηκε από μέλη του γερμανικού κοινοβουλίου για την κατάργηση του "προνομίου των καθηγητών", το οποίο παρείχε στους καθηγητές πλήρη κυριότητα και δικαιώματα επί εφευρέσεων που πραγματοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια της εργασίας τους, και εκχωρούσε δικαιώματα στα πανεπιστήμια, ώστε να τονώσει τη δημιουργία υποδομών στα πανεπιστήμια για τη χορήγηση αδειών εκμετάλλευσης και μεταφοράς τεχνολογίας.

- Από τη σφυγμομέτρηση προκύπτει ότι ο ακαδημαϊκός τομέας προτιμά σαφώς την περίοδο χάριτος για να αποφύγει και/ή να ελαχιστοποιήσει οποιεσδήποτε καθυστερήσεις στη δημοσίευση ερευνητικών αποτελεσμάτων που ενδέχεται να αποτελέσουν αντικείμενο αίτησης για τη χορήγηση διπλώματος ευρεσιτεχνίας. Αντιθέτως, οι μεγάλες βιομηχανίες αντιτίθενται σθεναρά στην περίοδο χάριτος και ευνοούν μάλλον την εισαγωγή προσωρινής αίτησης διπλώματος ευρεσιτεχνίας στην ευρωπαϊκή νομοθεσία. Από τις απαντήσεις των μεσαίων επιχειρήσεων και των ανεξάρτητων πληρεξουσίων για διπλώματα ευρεσιτεχνίας δεν προκύπτει καμία συνεκτική άποψη ως προς τα πλεονεκτήματα της περιόδου χάριτος. Ειδικότερα οι πληρεξούσιοι διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας τόνισαν την ανάγκη ανάληψης δραστηριοτήτων ευαισθητοποίησης, παροχής βοήθειας και εφαρμογής μέτρων στήριξης. Τόσο η βιομηχανία όσο και ο ακαδημαϊκός χώρος αποδίδουν εξίσου υψηλή σημασία στην προσωρινή αίτηση διπλώματος ευρεσιτεχνίας.

- Σύμφωνα με την πείρα που έχει αποκτηθεί, το ποσοστό λεπτομερών στοιχείων που απαιτούνται για την αίτηση διπλώματος ευρεσιτεχνίας – δηλ. να προσκομιστεί η "απόδειξη της σύλληψης" – έχει μικρότερη αξία από εκείνο που απαιτείται για μια επιτυχή επιστημονική δημοσίευση. Επομένως, οι επιστήμονες που διαθέτουν εμπειρία και των δύο διαδικασιών πρέπει να μάθουν να υποβάλλουν την αίτηση διπλώματος ευρεσιτεχνίας πριν από την κατάθεση επιστημονικής μελέτης προς έκδοση και, ως εκ τούτου, να αποφεύγουν οποιαδήποτε καθυστέρηση στη δημοσίευση των επιστημονικών μελετών.

- Παρά τον μεγάλο αριθμό σχετικών μελετών, δεν υπάρχουν σαφή στοιχεία που να υπολογίζουν ποσοτικώς τις οικονομικές συνέπειες που θα επιφέρει η εισαγωγή περιόδου χάριτος στη βιομηχανία, ή που να αποτιμούν, σε πρακτικούς όρους, την αξία του μέτρου αυτού για την ακαδημαϊκή κοινότητα. Σε όλα τα κράτη μέλη του ΠΟΠΙ έχουν αναπτυχθεί διαφορετικές έννοιες για την "περίοδο χάριτος" (π.χ., στις ΗΠΑ και στην Ιαπωνία)· όλες αυτές οι αντιλήψεις πρέπει να εξεταστούν λεπτομερώς ως προς την ισορροπία που παρέχουν μεταξύ των συμφερόντων του ακαδημαϊκού κλάδου και της βιομηχανίας. Η αντίληψη των ΗΠΑ περί "περιόδου χάριτος", παράλληλα με το σύστημα "πρώτος εφευρέτης" δημιουργεί τη μεγαλύτερη "έλλειψη ασφάλειας δικαίου" και δεν πρέπει να λειτουργεί ως παράδειγμα "βέλτιστης πρακτικής".

- Ενόψει της εντεινόμενης διεθνοποίησης της έρευνας, ιδίως στον κλάδο της γενετικής μηχανικής (τόσο της δημοσίως όσο και της ιδιωτικώς χρηματοδοτούμενης έρευνας) και δεδομένου ότι ο τομέας της δημόσιας έρευνας έχει καταστεί πιο πεπειραμένος και σημαντικός χρήστης του συστήματος διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, πρέπει να εξεταστεί το ενδεχόμενο να καταβληθούν προσπάθειες για τον καθορισμό και την εναρμόνιση της αντίληψης περί "περιόδου χάριτος". Ωστόσο, η έννοια αυτή θα λειτουργήσει μόνο σε παγκόσμιο επίπεδο και θα είναι αποτελεσματική μόνο εάν παράσχει "ασφάλεια δικαίου", το οποίο συνιστά το κυριότερο μέλημα της βιομηχανίας. Τούτο πρέπει να συνυπολογιστεί κατά τις τρέχουσες συνομιλίες της Μόνιμης Επιτροπής για το Δίκαιο περί Διπλωμάτων Ευρεσιτεχνίας του ΠΟΠΙ σχετικά με την πιθανή εφαρμογή περιόδου χάριτος.

- Το 1991, ο ΠΟΠΙ εξέτασε το ενδεχόμενο ενσωμάτωσης άρθρου στο πρώτο σχέδιο της "Συνθήκης για την εναρμόνισης του δικαίου περί διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας" σχετικά με την εισαγωγή περιόδου χάριτος στις εθνικές νομοθεσίες. Τούτο απορρίφθηκε με το επιχείρημα ότι η περίοδος χάριτος θα εξουδετέρωνε τις εκστρατείες εκπαίδευσης και ευαισθητοποίησης μεταξύ των ακαδημαϊκών ερευνητών σχετικά με την ορθή χρήση του συστήματος διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας. Σαφώς τα επιχειρήματα αυτά δεν ευσταθούν πλέον.

- Οι συνθήκες-πλαίσιο πρέπει να βελτιωθούν περαιτέρω ώστε να διευκολύνουν τη χρήση του συστήματος διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας από τους ακαδημαϊκούς φορείς και τις ΜΜΕ. Οι συνθήκες αυτές πρέπει να περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, τα εξής:

  – εισαγωγή προσωρινής αίτησης διπλώματος ευρεσιτεχνίας σε όλα τα κράτη μέλη, σύμφωνα με το άρθρο 5 της συνθήκης για το δίκαιο περί διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, που εγκρίθηκε στη Γενεύη στις 2 Ιουνίου 2000·

  – παροχή υποστήριξης και συμβουλών στον ακαδημαϊκό χώρο και στις ΜΜΕ σχετικά με την ορθή χρήση του συστήματος διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας και τη στρατηγική χρήση των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας, καθώς και σχετική διδασκαλία και κατάρτιση·

  – εφαρμογή απλού και οικονομικά αποδοτικού συστήματος διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, όπως θα προκύψει από το προτεινόμενο κοινοτικό δίπλωμα ευρεσιτεχνίας.